

Nr 11.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 16 mars 1951 dagtecknad proposition, nr 159, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

1) L a g

angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, *dels* att 2 kap. 1, 3 och 4 §§, 3 kap. 1, 3, 4, 6, 7 och 9 §§, 7 kap. 1, 5, 6 och 8 §§, 8 kap. 1, 2 och 4 §§, 16 kap. 1, 2, 4 och 7 §§, 19 kap. 5—7, 10, 19, 21 och 22 §§, 20 kap. 6 § samt 21 kap. 3, 20, 36, 43 och 47 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att 19 kap. 8 § och 20 kap. 2 § samma lag skola upphöra att gälla, *dels ock* att i lagens 8 kap. skall införas en ny paragraf, betecknad 1 a §, av nedan angiven lydelse.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

2 KAP.

1 §.

Laga skifte förrättas *efter därtill erhållet förordnande av lantmätare med biträde av två gode män.*

Laga skifte förrättas *av distriktslantmätaren i det lantmåteridistrikt, där jorden är belägen. Är fråga om skifte av jord inom två eller flera lantmåteridistrikt, skall skiftet förrättas av distriktslantmätaren i ett av distrikten. Vid skiftet i dess helhet eller vid handläggning av viss*

¹ Senaste lydelse, se beträffande 7 kap. 1 § SFS 1929:55, 7 kap. 8 § 1950:600, 8 kap. 1 § 1929:55, 16 kap. 7 § 1935:236, 19 kap. 5 § 1947:700, 19 kap. 10 § 1950:182, 19 kap. 19 § 1947:700, 19 kap. 22 § 1935:236, 20 kap. 6 § 1929:55, 21 kap. 36 § 1946:827, 21 kap. 43 § 1950:182 och 21 kap. 47 § 1932:231.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

därunder förekommande fråga skola två gode män biträda lantmätaren, om denne finner sådant erforderligt eller sakägare det påyrkar.

Där vid — — — — — samma fråga.

Gode män skola ovillkorligen närvara vid handläggningen av de frågor, som enligt 3 kap. förekomma till behandling vid skiftets början, ävensom under skiftets fortgång vid handläggningen av följande frågor: bestämmande av skifteslagets omfång och tillstånd till skifte, bestämmande av gränserna kring skifteslagets ägor, ägornas gradering samt bestämmande av jämförelsetal, utsättande av värde i penningar och uppskattning, varom i 11 kap. 2 § andra stycket och 3 § sägs, ävensom bestämmande av skyldighet att utflytta och utvisande av den provisoriska skiftesplanen.

Vid handläggningen av övriga under skiftes fortgång förekommande frågor skola gode män närvara, om någon delägare det påyrkar eller ock lantmätaren finner biträde av gode män erforderligt. Bestämmes på sätt nu sagts, att gode män skola biträda vid förrättningen i dess helhet eller vid viss åtgärd, där biträde icke enligt tredje stycket ovillkorligen erfordras, skall sådant ej verka rubbning av vad därförinnan under förrättningen lagligen beslutats eller verkställt.

Biträde av — — — — — teknisk art.

Vid förrättning — — — — — om förrättningsmän.

3 §.

Förordnande för lantmätare att Ansökning om laga skifte göres förrätta laga skifte meddelas av vederbörande överlantmätare. Ansökning om dylikt förordnande göres skriftligen hos lantmätaren och bör åtföljas av uppgift om dels de ägor, vilkas delning är i fråga, samt deras

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

skriftligen och bör åtföljas av uppgift om dels de ägor, vilkas delning är i fråga, samt deras ägare, dels ägare till mark, vilken gränsar till nämnda ägor, dels innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen, dels ock omförmälda jordägares och servitutsinnehavares postadresser.

Där fråga är om skifte av ägor inom två eller flera län, göres ansökningen hos överlantmätaren i ett av länen och meddelas förordnandet av den överlantmätare, hos vilken ansökningen sålunda göres.

ägare, dels ägare till mark, vilken gränsar till nämnda ägor, dels innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen, dels ock omförmälda jordägares och servitutsinnehavares postadresser.

4 §.

Vet lantmätare, som erhållit förordnande att förrätta laga skifte, att emot honom finnes sådant jäv, som omförmäles i 9 §, eller är han av andra tjänstegöromål förhindrad att företaga skiftet inom skälig tid, anmäla sådant genast hos överlantmätaren.

Vet lantmätare omständighet föreligga, som utgör jäv mot honom, vare han skyldig att själmant genast frånträda ärendet.

3 KAP.

1 §.

Innan laga — — — — — ortens tidningar.

Härjämte åligge — — — — — av förrättningen.

Är någon delägare å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt vid skiftet, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, åligge lantmätaren att för förordnande av god man för den delägare göra sådan anmälan, som avses i 11 kap. 4 § av lagen om förmynderskap.

Är någon delägare å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt vid skiftet, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, åligge lantmätaren att för förordnande av god man för den delägare göra sådan anmälan, som avses i 18 kap. 4 § föräldrabalken.

Kungörelse och — — — — — till skifteslaget.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

3 §.

Till de gode män, som skola biträda vid förrättningen, utfärde lantmätaren kallelsebrev sist fjorton dagar före sammanträdet; och böra helst de kallas, som bo närmast förrättningsstället inom eller utom lantmåteridistriktet. Är god man hindrad genom jäv eller laga förfall, sände han ofördröjligen kallelsebrevet till närmast boende god man, och har denne att i stället infinna sig. Erinran om den god man åliggande skyldighet att i fall, varom nu är sagt, sända kallelsebrevet vidare, bör i nämnda brev intagas.

Skola gode män biträda, utfärde lantmätaren kallelsebrev till dem sist fjorton dagar före sammanträdet; och böra helst de kallas, som bo närmast förrättningsstället inom eller utom lantmåteridistriktet. Är god man hindrad genom jäv eller laga förfall, sände han ofördröjligen kallelsebrevet till närmast boende god man, och har denne att i stället infinna sig. Erinran om den god man åliggande skyldighet att i fall, varom nu är sagt, sända kallelsebrevet vidare, bör i nämnda brev intagas.

4 §.

Kommer ej — — — — — vederbörande därom.

Har lantmätaren — — — — — för sammanträdet.

Utebliver god — — — — — närmast boende.

Utebliver sakägare — — — — — uppkomna kostnader.

Utän hinder av att kungörande och kallelse ej verkstälts i den ordning, som i detta kapitel sägs, må förrättning företagas, därest samtliga sakägare infinna sig.

6 §.

Lantmätaren skall föra protokoll över allt, som förekommer vid varje sammanträde under förrättningen. I protokollet skola noga upptagas framställda yrkanden och anförda skäl samt grunderna för förrättningsmännens beslut. Protokollet skall avfattas i sammanhängande paragrafföljd för hela förrättningen och inom åtta dagar efter sammanträdet å förut tillkännagiven tid och plats uppläsas. Protokollet skall förses med förrättningsmännens underskrift samt jämväl undertecknas av de delägare, som närvarit vid sammanträdet; dock att,

Lantmätaren skall föra protokoll över allt, som förekommer vid varje sammanträde under förrättningen. I protokollet skola noga upptagas framställda yrkanden och anförda skäl samt grunderna för förrättningsmännens beslut. Protokollet skall avfattas i sammanhängande paragrafföljd för hela förrättningen. Innan sammanträde avslutas, skall protokollet för detsamma erhålla slutlig avfattning. Meddelat beslut skall uppläsas. Lantmätaren skall underteckna protokollet och därå anteckna dagen, då det är uppsatt.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

där närvarande delägarna äro flera än tio eller de eljest därom besluta, protokollet skall å deras vägnar undertecknas av två personer, vilka delägarna därtill utsett. Den är utsedd, som erhållit de flesta avgivna rösterna; emellan lika röstetal skilje lotten. Vägrar delägare sin underskrift, eller förekommer anmärkning mot protokollet, skall anteckning därom ävensom om beslut, som i anledning av framställd anmärkning meddelas, i protokollet verkställas.

Träffas förening ————— är belägen.

7 §.

Vid första sammanträdet under förrättningen uppläse lantmätaren sitt förordnande samt efterhöre, om de biträdande gode männen avlagt föreskriven ed och om jäv är att anföra mot någon av förrättningsmännen.

Vid första sammanträdet under förrättningen uppläse lantmätaren ansökningen om laga skiftet samt efterhöre, om de gode män, som må hava kallats att biträda vid förrättningen, avlagt föreskriven ed och om jäv är att anföra mot någon av förrättningsmännen.

9 §.

Över framställd ————— kan beslut.

Ogillas framställt ————— annorlunda förordnas.

Finnes jäv mot lantmätaren lagligen grundat, skall förrättningen genast avbrytas, och tillkännagive lantmätaren ofördröjligen förhållandet hos överlantmätaren. Är god man befunnen jävig, kalle lantmätaren annan god man.

Finnes jäv mot lantmätaren lagligen grundat, skall förrättningen genast avbrytas, och frånträde lantmätaren ofördröjligen ärendet. Är god man befunnen jävig, kalle lantmätaren annan god man.

Vid beslut ————— invändningen gjordes.

7 KAP.

1 §.

För bestämmande ————— sakägares utevaror.

Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning,

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

som i första stycket avses, må förrättning företagas, därest samtliga sakägare infinna sig.

5 §.

I fall, varom i 3 och 4 §§ sägs, åligge lantmätaren, där ej förening beträffande rågångens sträckning kommit till stånd, att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslut i rågångsfrågan meddelats, utgiva eller med posten *översända* ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen till den av rågrannarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga berörda handlingar.

I fall, varom i 3 och 4 §§ sägs, åligge lantmätaren, där ej förening beträffande rågångens sträckning kommit till stånd, att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslut i rågångsfrågan meddelats, utgiva eller med posten *avsända* ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen till den av rågrannarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga berörda handlingar.

6 §.

Sedan rågången blivit *slutligen* bestämd, skall lantmätaren å marken *utmärka samma rågång* på tydligt och varaktigt sätt.

Sedan rågången blivit bestämd, skall *den av* lantmätaren å marken *utmärkas* på tydligt och varaktigt sätt.

Om närmare — — — — — Konungen förordna.

8 §.

Prövas erforderligt — — — — — Förrättningsmännen undersöka med ledning av tillgängliga kartor och handlingar huru gränsen enligt vad särskilt är stadgat sträcker sig. Finnes ej tillförlitlig karta upptagande de vattendjup, strandlinjer och övriga förhållanden, efter vilka gränsen är att bestämma, skall sådan karta upprättas. Förrättningsmännen pröva gränsens rätta sträckning och give beslut härom samt utmärke densamma å karta. Det åligge lantmätaren att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslutet meddelats, utgiva eller med posten *översända* ett exemplar av kartan och protokollet

— motsvarande tillämpning. Förrättningsmännen undersöka med ledning av tillgängliga kartor och handlingar huru gränsen enligt vad särskilt är stadgat sträcker sig. Finnes ej tillförlitlig karta upptagande de vattendjup, strandlinjer och övriga förhållanden, efter vilka gränsen är att bestämma, skall sådan karta upprättas. Förrättningsmännen pröva gränsens rätta sträckning och give beslut härom samt utmärke densamma å karta. Det åligge lantmätaren att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslutet meddelats, utgiva eller med posten *avsända* ett exemplar av kartan och pro-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

över förrättningen till det allmännas ombud och ett exemplar till den av delägarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga handlingarna.

tokollet över förrättningen till det allmännas ombud och ett exemplar till den av delägarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga handlingarna.

Gränsbestämning enligt — — — — — lag stadgas.

8 KAP.

1 §.

Går rågång eller annan gräns kring område, som skall skiftas, i buker eller brytningar, och kan den genom utbyte av ägor erhålla lämpligare sträckning och bekvämare ägoanordning därigenom vinnas, då skall sådant ägoutbyte utan hinder av att därigenom rubbning sker i lantmäteriförrättning, som fastställts eller eljest är lagligen gällande, verkställas i så stor omfattning, som är nödigt och utan förfång för delägare å någondera sidan kan ske.

Kan rågång eller annan gräns kring område, som skall skiftas, genom utbyte av ägor erhålla lämpligare sträckning och bekvämare ägoanordning därigenom vinnas, då skall sådant ägoutbyte utan hinder av att därigenom rubbning sker i lantmäteriförrättning, som fastställts eller eljest är lagligen gällande, verkställas i så stor omfattning, som är nödigt och utan förfång för delägare å någondera sidan kan ske.

Hör till — — — — — utbyte ske.

Prövas ägoutbyte — — — — — delägares förfång.

Kan i annat fall än ovan sägs bekvämare ägoanordning för jordbruksfastighet vinnas genom ägoutbyte och prövas detta medföra betydande fördel för jordbruksnäringen, må sådant ägoutbyte äga rum i så stor omfattning, som är nödigt och kan ske utan förfång för delägare å någondera sidan.

Ägoutbyte må äga — — — — — äga läggas.

Ägoutbyte må verkställas — — — — — hela ägoväldet.

Fråga om — — — — — motsvarande tillämpning.

1 a §.

Ägoutbyte må, utöver vad som följer av 1 §, på sätt där sägs äga rum jämväl då bestående fastighetsindel-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

ning ej överensstämmer med fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller tomtindelning och sådan överensstämmelse utan någon delägares förfång främjas genom ägo-utbytet.

2 §.

De ägor, som jämlikt 1 § utbytas mot varandra, skola vara av lika uppskattningsinnehåll enligt gradering, verkställd på sätt i 11 kap. sägs.

Uppgår skillnaden i uppskattningsinnehåll emellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, till högst två procent av uppskattningsinnehållet av fastighet eller för flera ägototter samfällt område, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet är avsedd att tagas, må ägorna dock utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägares förfång.

De ägor, som jämlikt 1 § eller 1 a § utbytas mot varandra, skola vara av lika uppskattningsinnehåll enligt gradering, verkställd på sätt i 11 kap. sägs.

Uppgår skillnaden i uppskattningsinnehåll emellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, till högst fem eller i fall, som avses i 1 a §, till högst tjugufem procent av uppskattningsinnehållet av fastighet, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet är avsedd att tagas, må ägorna dock utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägares förfång. Är ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet avsedd att tagas från område samfällt för flera ägototter, skall angivna procenttal beräknas å ägototternas sammanlagda uppskattningsinnehåll.

I fråga — — — — — del gälla.

Hör ägovidd med högre uppskattningsinnehåll till fastighet, som på grund av inteckning eller eljest häftar för fordran eller annan rättighet, skall i fråga om sättet för erläggande och fördelning av penningersättning samt om verkan därav vad om expropriationsersättning är stadgat äga motsvarande tillämpning. Såframt innehavarna av samtliga sådana fordringar och rättigheter det medgiva

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

eller ock uppenbart är, att utbytet ej kan lända dylik innehavare till skada, skall dock vad nu sagts ej gälla.

4 §.

Kan vid laga skifte bekvämare ägoanordning vinnas genom utbyte av ägor i andra fall än de, som omförmälas i 1 §, och träffa samtliga delägare å ömse sidor därom förening, eller äro de ägor, vilkas utbytande ifrågasättes, i en ägares hand, då må sådant utbyte på sätt i nämnda paragraf sägas äga rum, där de till utbyte ifrågasatta ägorna hava väsentligen lika uppskattningsinnehåll.

Vid laga skifte må, utöver vad som följer av vad förut i detta kapitel stadgas, ägoutbyte på sätt i 1 § sägas äga rum, såframt samtliga delägare å ömse sidor träffa förening därom eller de ägor, vilkas utbytande ifrågasättes, äro i en ägares hand. Ägoutbyte må dock ej ske, om utbytet skulle medföra försämrade fastighetsindelning eller försvåra fastighetsindelningens genomförande enligt plan, som omförmälas i 1 a §. Ej heller må ägoutbyte äga rum, om skillnaden i uppskattningsinnehåll emellan de till utbyte ifrågasatta ägorna överstiger tio procent av den fastighets uppskattningsinnehåll, från vilken ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet är avsedd att tagas, eller, där ägovidden är avsedd att tagas från område samfällt för flera ägototter, av ägototternas sammanlagda uppskattningsinnehåll.

Hör äga ----- till skada.

16 KAP.

1 §.

Sedan gränserna mellan ägototterna blivit på sätt särskilt är föreskrivet utmärkta samt alla till skiftet hörande frågor blivit avgjorda med undantag av sådan ersättningsfråga, som jämlikt 14 kap. 10 § må hava uppskjutits, skall lantmätaren å sammanträde med delägarna för dem

Sedan gränserna mellan ägototterna blivit på sätt särskilt är föreskrivet utmärkta samt alla till skiftet hörande frågor blivit avgjorda med undantag av sådan ersättningsfråga, som jämlikt 14 kap. 10 § må hava uppskjutits, skall lantmätaren å sammanträde med delägarna eller annor-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

tillkännagiva, att förrättningen är slutad, samt meddela underrättelse om vad som skall iakttagas för fullföljd av talan emot skiftet i de delar, i vilka icke underställning skolat äga rum eller särskild talan enligt 21 kap. 18 och 19 §§ skolat föras.

ledes å dag, som vid sammanträde angivits eller om vilken delägarna underrättats genom tjänsteskrivelser eller på annat sätt, varom överenskommelse träffats vid sammanträde, avsluta förrättningen samt meddela underrättelse om vad som skall iakttagas för fullföljd av talan emot skiftet i de delar, i vilka icke underställning skolat äga rum eller särskild talan enligt 21 kap. 18 och 19 §§ skolat föras.

2 §.

Vid avslutningssammanträdet eller inom femton dagar därefter skall ett exemplar av alla skifteshandlingarna mot bevis, som bifogas konceptakten, överlämnas till den skiftesdelägare, som närvarande delägare därtill utse eller, där dessa ej kunna om valet enas, lantmätaren vid skiftets avslutande bestämmer. Hos den utsedde äge envar skiftesdelägare rätt att granska handlingarna och taga avskrift av dem.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av alla skifteshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till den av delägarna, som dessa eller, där de ej åsämjas, lantmätaren utser att förvara handlingarna. Hos den utsedde äge envar delägare rätt att granska handlingarna och taga avskrift av dem.

Då skifteshandlingarna utgivas efter avslutningssammanträdet, må de med posten eller genom utmätningsmannen i orten tillställas den delägare, som utsetts att förvara dem.

Yppas eljest — — — — — sådan vårdare.

4 §.

Skifteskartan skall av lantmätaren medföras å slutsammanträdet och därvid hållas för delägarna tillgänglig. Äro delägarna flera än tre, och har lantmätaren icke till dem utlämnat karta, vare han, där delägare senast å det i 13 kap. 22 § omförmälda sammanträde begärt, att skifteskartan viss tid, räknat från

Äro vid laga skifte delägarna flera än tre, och har lantmätaren icke till dem utlämnat karta, vare han, där delägare senast å det i 13 kap. 22 § omförmälda sammanträde begärt, att skifteskartan viss tid, räknat från

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

skiftets avslutande, måtte hållas tillgänglig, skyldig att å förrättningsstället tillhandahålla delägarna kartan ävensom skifteshandlingarna, då dessa ej utlämnas å *slutsammanträdet*, under den angivna tiden, dock högst två eller, där delägarna äro flera än tio, högst fem dagar.

Vad i första stycket *andra punkten* sägs äge ej tillämpning, där skifte avslutas å det sammanträde, då den slutliga skiftesläggningen utvisats.

tan ävensom skifteshandlingarna, då dessa ej utlämnas å *slutsammanträde*, under den angivna tiden, dock högst två eller, där delägarna äro flera än tio, högst fem dagar.

Vad i första stycket sägs äge ej tillämpning, där skifte avslutas å det sammanträde, då den slutliga skiftesläggningen utvisats.

7 §.

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till *delägarna utlämna* ett exemplar av skifteskartan inom ett år eller, där skifte avser skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 2 eller 3 sägs, inom sex månader från det beslut om fastställelse av skiftet vunnit laga kraft; *skolande i fråga om utlämnandet gälla vad i 2 § stadgas för det fall att skifteshandlingarna ej utlämnas vid avslutningssammanträdet.*

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till *delägare, utsedd på sätt i 2 § första stycket sägs, utgiva eller med posten avsända* ett exemplar av skifteskartan inom ett år eller, där skifte avser skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 2 eller 3 sägs, inom sex månader från det beslut om fastställelse av skiftet vunnit laga kraft.

19 KAP.

5 §.

De för ----- annorlunda stadgat.

Avstyckning för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell anläggning eller i liknande syfte inom samhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning, samt inom annat område, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts eller jämlikt äldre lag förordnats att stadsplan skall upprättas, må företagas även av annan än lantmätare, såvida lantmäteristyrelsen förklarar honom skic-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

kad för uppgiften; och gälle därvid om sådan förrättningsman vad i denna lag om lantmätare är stadgat. Sådan behörighet må ej meddelas annan än den som må innehava befattning såsom mätningsman i stad. Behörigheten må av lantmäteristyrelsen begränsas till att avse viss del av riket så ock återkallas, när skäl föreligger därtill.

Skall avstyckning — — — — — för förrättningen.

Om avstyckningsförrättnings och annan förrättnings sammanförande till gemensam handläggning stadgas i 20 kap. 6 § 2 mom.

6 §.

Rätt att — — — — — jämväl denne.

Efter skriftlig ansökning av sakägare må lantmätare företaga avstyckning utan att förordnande till förrättningen meddelats.

7 §.

Skall avstyckning ske från mark, samfälld för flera fastigheter med skilda ägare, må föreskrifterna om kungörelse och kallelse i 7 kap. 1 § tillämpas.

*Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 3 kap. sägs, må avstyckningsförrättning företagas, därest fastighetens ägare samt i fall, då ägovidd, som skall avstyckas, blivit överlåten till annan, jämväl denne *infinna sig* eller av lantmätaren blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen samt fråga ej är om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen.*

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

8 §.

(8 § utgår.)

Avstyckning må verkställas utan biträde av gode män, såvitt icke lantmätaren eller sakägare finner biträde av gode män erforderligt.

Bestämmas under förrättningens gång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som vidtagits därförinnan.

10 §.

Bestämmande av — — — — — framställt yrkande.

Om särskild anledning därtill uppkommer, må gränsbestämning, som i första stycket avses, utbrytas till särskild förrättning.

19 §.

Lantmätaren åligger — — — — — ärendets prövning.

Avstyckas mark, som är samfällid för flera fastigheter, eller utgör, då fråga är om mark, som hör till viss fastighet, vad som avstyckas högst hälften av fastighetens ägovidd, andelar i samfällid mark oberäknade, skall dock, där ej annat av sakägare påyrkas, å kartan upptagas allenast avstyckat område jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom sådana fasta punkter och mätningssuppgifter, att varje kartlagt områdes läge i förhållande till stamfastigheten bliver fullt bestämt.

Avstyckas mark, som är samfällid för flera fastigheter, eller utgör, då fråga är om mark, som hör till viss fastighet, vad som avstyckas högst hälften av fastighetens ägovidd, andelar i samfällid mark oberäknade, skall dock, där ej annat av sakägare påyrkas, å kartan upptagas allenast avstyckat område jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom sådana fasta punkter och mätningssuppgifter, att varje kartlagt områdes läge i förhållande till stamfastigheten bliver fullt bestämt. Även i annat fall må enligt lantmätarens beslut kartans omfattning på angivet sätt inskränkas, om sakägare det begär eller särskilda skäl eljest därtill föranleda. Uppkommer tvekan, huruvida inskränkningen i kartans omfattning kan försvåra den i 21 kap. föreskrivna fastställeseprövningen, eller är sakägare miss-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

nöjd med lantmätarens beslut, vilket genast skall till lantmätaren anmälas, hänskjute lantmätaren frågan till överlantmätarens avgörande. Över hans beslut må klagan ej föras.

Å kartan — — — — — särskild handling.

Ägomätning må vid avstyckning äga rum endast i den mån sådan finnes oundgängligen nödvändig för upprättande av karta och beskrivning på sätt i detta kapitel är föreskrivet.

21 §.

Sedan gräns — — — — — mot förrättningen.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna emot bevis, som bifogas konceptakten, tillställas sökanden eller, där flera sakägare finnas, den, som av dem härtill utses. Där förrättningshandlingarna icke utgivas å sammanträde, må tillställandet ske med posten eller genom utmätningssmannen i orten.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till sökanden eller, där flera sakägare finnas, den, som av dem utses. Då sakägarna förklara sig åtnöjas därmed, må dock med utlämnandet anstå till dess kartan enligt vad i 22 § sägs skall utlämnas.

22 §.

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till vederbörande sakägare utlämna ett exemplar av kartan inom fyrtiofem dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft; skolande i fråga om utlämnandet gälla vad i 21 § stadgas för det fall att förrättningshandlingarna ej utlämnas å sammanträde.

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till vederbörande sakägare utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan inom fyrtiofem dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft.

20 KAP.

2 §.

(2 § utgår.)

Förordnande att bestämma och utmärka rågång eller annan fastighetsgräns medför för lantmätaren behö-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

righet jämväl att handlägga i sammanhang därmed uppkommande fråga om ägoutbyte.

6 §.

I fråga om förrättningar, som i 1, 3, 4 och 5 §§ avses, skola de i 2, 3, 15, 16 och 18 kap. beträffande laga skifte givna föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock att angående kungörande av sammanträde för bestämmande och utmärkande av rågång eller annan fastighetsgräns eller för ägoutbyte skall tillämpas vad om kungörelse och kallelse finnes stadgat i 7 kap. 1 § och 8 kap. 1 §. I övrigt skola förrättningar, om vilka i förstnämnda tre paragrafer förmäles, verkställas på sätt beträffande motsvarande åtgärder i samband med laga skifte är föreskrivet.

Där flera hava del i förrättning, som i 1, 3, 4 eller 5 § avses, skola kostnaderna för förrättningen fördelas efter vad i varje fall av förrättningsmännen prövas skäligt.

1 mom. I fråga om förrättningar, som i 1, 3, 4 och 5 §§ avses, skola de i 2, 3, 15, 16 och 18 kap. beträffande laga skifte givna föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock att angående kungörande av sammanträde för bestämmande och utmärkande av rågång eller annan fastighetsgräns eller för ägoutbyte skall tillämpas vad om kungörelse och kallelse finnes stadgat i 7 kap. 1 § och 8 kap. 1 §. I övrigt skola förrättningar, om vilka i förstnämnda tre paragrafer förmäles, verkställas på sätt beträffande motsvarande åtgärder i samband med laga skifte är föreskrivet.

Där flera hava del i förrättning, som i 1, 3, 4 eller 5 § avses, skola kostnaderna för förrättningen fördelas efter vad i varje fall av förrättningsmännen prövas skäligt.

2 mom. *Förrättningar, som i 1, 3 och 4 §§ avses, ävensom avstyckning må, där sådant prövas lämpligt, sammanföras till gemensam handläggning. Uppkommer sedermera särskild anledning därtill, må dock i 1 § angiven fråga utbrytas till särskild förrättning.*

21 KAP.

3 §.

Ägodelningsnämndemän utses — — — — — samma tid.

Val äger — — — — — inför häradsrätten.

Valet verkställas — — — — — angelägenheter röstberättigad.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

Vid utseende — — — — — en röst.
 För kommun — — — — — överskjutande folkmängd.
 För varje — — — — — som valmän.
 Höra delar — — — — — den tillhör.

Kommun må besluta, att valman skall för inställelse vid val av ägodelningsnämndeman av kommunens medel åtnjuta dagtraktamente, ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning efter de grunder, som i kommunallagarna stadgas angående sådan gottgörelse till ledamöter i styrelser och nämnder.

20 §.

Mot beslut eller åtgärd under laga skifte i andra fall, än i 17, 18 och 19 §§ avses, må talan fullföljas på enahanda sätt, som i sistnämnda paragraf sägs, inom fyrtiofem dagar från *det sammanträde*, då skiftet förklarats avslutat eller beslut meddelats, att skifte icke kan äga rum.

Mot beslut eller åtgärd under laga skifte i andra fall, än i 17, 18 och 19 §§ avses, må talan fullföljas på enahanda sätt, som i sistnämnda paragraf sägs, inom fyrtiofem dagar från *den dag*, då skiftet förklarats avslutat eller beslut meddelats, att skifte icke kan äga rum.

36 §.

Ägodelningsdomaren skall föranstalta — — — eller lagfartsboken.
 Ägodelningsdomaren skall föra dagbok över till rättens eller ägodelningsdomarens åtgärd inkomna *mål samt inom en månad efter varje års slut insända dagboken till justitiekanslersämbetet. Formulär till dagbok* fastställes av Konungen.

Ägodelningsdomaren skall föra dagbok över *de* till rättens eller ägodelningsdomarens åtgärd inkomna *målen enligt formulär*, som fastställes av Konungen.

43 §.

Hava besvär — — — — — 28 §
 Sedan handlingarna — — — — —
 Avser förrättningen avstyckning, som icke beror av sammanläggning, skall den fastställelseprövning, som enligt andra stycket tillkommer ägodelningsdomaren, i stället ankomma på överlantmätaren. Har gränsbe-

andra stycket sägs.
 — 42 § tredje stycket sägs.
 Avser förrättningen *allenast* avstyckning, som icke beror av sammanläggning, skall den fastställelseprövning, som enligt andra stycket tillkommer ägodelningsdomaren, i stället ankomma på överlantmätaren.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

stämning ägt rum i sammanhang med avstyckningsförrättningen, skall överlantmätaren till prövning företaga förrättningen jämväl i denna del. Äger överlantmätaren med hänsyn till vad i andra stycket är stadgat icke meddela fastställelse å förrättningen, hänskjute han frågan därom till ägodelningsrätten, skolande för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifterna äga tillämpning.

Har med stöd av 19 kap. gränsbestämning ägt rum i sammanhang med avstyckningsförrättningen, skall överlantmätaren till prövning företaga förrättningen jämväl i denna del. Äger överlantmätaren med hänsyn till vad i andra stycket är stadgat icke meddela fastställelse å förrättningen, hänskjute han frågan därom till ägodelningsrätten, skolande för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifterna äga tillämpning.

Har avstyckningsförrättning — — — — — till ända.

47 §.

Har, sedan jorddelningsförrättning blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd, utrönts, att vid förrättningen förelupit fel i mätning eller uträkning eller vid utmärkande å marken av ägo gräns, tillkommen vid förrättningen, må rättelse sökas hos ägodelningsrätten inom ett år från det kartan *utlämnats* till vederbörande sakägare.

Har, sedan jorddelningsförrättning blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd, utrönts, att vid förrättningen förelupit fel i mätning eller uträkning eller vid utmärkande å marken av ägo gräns, tillkommen vid förrättningen, må rättelse sökas hos ägodelningsrätten inom ett år från det kartan *utgivits eller avsänts* till vederbörande sakägare.

Beträffande ansökan — — — — — motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

Har före nämnda dag under laga skifte eller eljest ägoutbyte avslutats, skall dock vid den fortsatta prövningen av ägoutbytets tillåtlighet äldre lag gälla.

2) L a g

angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om
fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, dels att 5 kap. 13 och 14 §§ samt 6 kap. 2, 5, 8 och 12 §§ lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels ock att 5 kap. 4 § samt 6 kap. 6 § samma lag¹ skola upphöra att gälla.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

5 KAP.

4 §.

(4 § utgår.)

Avstyckning må verkställas utan biträde av gode män, så vitt icke förrättningsmannen eller sakägare finner biträde av gode män erforderligt.

Bestämmes under förrättningens gång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som vidtagits därförinnan.

13 §.

Sedan skillnadslinjerna mellan stamfastigheten och det avstyckade området ävensom övriga gränser, som vid avstyckningen må hava bestämts, blivit utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall *förrättningsmannen å sammanträde med vederbörande sakägare till sökanden eller annan, som utses av sakägarna, utgiva ett exemplar av samtliga förrättningshandlingar emot bevis, som bilägges konceptakten, ävensom tillkännagiva att förrättningen är avslutad.*

Sedan skillnadslinjerna mellan stamfastigheten och det avstyckade området ävensom övriga gränser, som vid avstyckningen må hava bestämts, blivit utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall *förrättningen avslutas.*

¹ Senaste lydelse, se beträffande 5 kap. 4 § SFS 1931:143, 5 kap. 13 och 14 §§ 1926:328, 6 kap. 5 och 6 §§ 1931:143, 6 kap. 8 § 1947:703 och 6 kap. 12 § 1943:395.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

Vid avslutandet av förrättningen skall ett exemplar av samtliga förrättningshandlingar utgivas eller med posten avsändas till sökanden eller annan, som utsetts av sakägarna. Då dessa förklara sig åtnöjas därmed, må dock med utlämnandet av handlingarna anstå till dess kartan enligt vad i 14 § sägs skall utlämnas.

Sakägare, som vill fullfölja talan emot förrättningen, har att inom tjuugu dagar från dess avslutande till magistraten ingiva sina besvär eller ock på eget äventyr insända dem dit med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma magistraten tillhanda; och skall underrättelse härom av förrättningsmannen meddelas sakägarna å det sammanträde, varvid förrättningen förklaras avslutad.

Sakägare, som vill fullfölja talan emot förrättningen, har att inom tjuugu dagar från dess avslutande till magistraten ingiva sina besvär eller ock på eget äventyr insända dem dit med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma magistraten tillhanda; och skall underrättelse härom av förrättningsmannen meddelas sakägarna.

Inom samma — — — — — till magistraten.

Vad sålunda — — — — — från förrättningsmannen.

14 §.

Då tid — — — — — särskilt namn.

Innan ärendet — — — — — från byggnadsnämnden.

Angående meddelad — — — — — å konceptkartan.

Förrättningsmannen vare skyldig att inom trettio dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft eller däremot förd talan genom laga kraft ägande beslut ogillats emot stadgad lösen till vederbörande sakägare utlämna ett exemplar av kartan, och teckne förrättningsmannen därå avskrift av beviset om fastställelsen.

Förrättningsmannen vare skyldig att inom trettio dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft eller däremot förd talan genom laga kraft ägande beslut ogillats emot stadgad lösen till vederbörande sakägare utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan, och teckne förrättningsmannen därå avskrift av beviset om fastställelsen.

Genom fastställelse — — — — — eljest medgiva.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

6 KAP.

2 §.

Förordnande att verkställa laga skifte å stadsjord skall meddelas i stadens tjänst anställd mättningsman, där denne är lantmätare, så ock, ändock att han icke är lantmätare, där samtliga delägare i jorden i ansökningen om skiftet föreslagit honom till förrättningsman.

Laga skifte å stadsjord förrättas av distriktslantmätaren i det lantmäteridistrikt, där jorden är belägen, eller av mättningsman anställd i stadens tjänst, därest han av Konungen bemyndigats därtill. Berör skifte icke mark, som är avsedd för jordbruk eller skogsbruk, må det dock även utan sådant bemyndigande förrättas av mättningsman i stadens tjänst, därest samtliga delägare i jorden i ansökningen om skiftet föreslagit honom till förrättningsman. Vid skiftet i dess helhet eller vid handläggning av viss därunder förekommande fråga skola två gode män biträda förrättningsmannen, om denne finner sådant erforderligt eller sakägare det påyrkar.

Laga skifte företages efter skriftlig ansökan hos byggnadsnämnden, som överlämnar ansökningen till förrättningsmannen.

5 §.

Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 3 kap. 1 § av lagen om delning av jord å landet sägs, må laga skifte å stadsjord företagas, där samtliga delägare *infinna sig* eller av förrättningsmannen blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen samt fråga ej är om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen.

Laga skifte å stadsjord må städse företagas, där samtliga delägare av förrättningsmannen blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen samt fråga ej är om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen.

Huru gräns — — — — — 2 kap. 13 §.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

6 §.

(6 § utgår.)

Laga skifte å stadsjord må verkställas utan biträde av gode män, så vitt icke är fråga om gränsbestämning i den ordning, som stadgas i lagen om delning av jord å landet, eller om ägoutbyte mellan stadsjord och jord å landet eller ock förrättningsmannen eller delägare finner biträde av gode män erforderligt.

Bestämmas under förrättningens gång att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som vidtagits därförinnan.

8 §.

Ägoutbyte må, utöver vad som följer av 1 §, ske jämväl där bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med fastställd generalplan, stadsplan eller tomtindelning och sådan överensstämmelse utan någon delägars förfång främjas genom ägoutbytet.

Uppgår skillnaden i uppskattningsinnehåll mellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, uti det i föregående stycke avsedda fall till högst tjugufem procent och eljest till högst tio procent av uppskattningsinnehållet av fastighet eller för flera ägototter samfällt område, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet skall tagas, må ägorna dock utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägars förfång.

Uppgår i fall, som avses i 8 kap. 1 § lagen om delning av jord å landet, skillnaden i uppskattningsinnehåll mellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, till högst tio procent av uppskattningsinnehållet av fastighet, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet skall tagas, må ägorna dock utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägars förfång. Är ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet avsedd att tagas från område samfällt för flera ägototter, skall angivna procenttal beräknas å ägototternas sammanlagda uppskattningsinnehåll.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

I fråga om sättet för erläggande och fördelning av penningersättning, varom nu är sagt, skall vad i lagen om expropriation stadgas angående expropriationsersättnings erläggande och fördelning äga motsvarande tillämpning.

12 §.

Vad enligt detta kapitel gäller om ägoutbyte i sammanhang med laga skifte gälle ock, då sådan förrättning eljest förekommer; dock skall, om ej särskilda skäl till annat föranleda, förordnande att verkställa förrättningen meddelas i stadens tjänst anställd mättningsman, där sådan finnes, ändå att han icke är lantmätare.

Besvärans fastighet — — — — —

I avseende å förrättning, som i näst föregående stycke avses, äge vad i 20 kap. 6 och 9 §§ av lagen om delning av jord å landet stadgas motsvarande tillämpning.

Vad enligt detta kapitel gäller om ägoutbyte i sammanhang med laga skifte gälle ock, då sådan förrättning eljest förekommer. Berör förrättningen icke mark, som är avsedd för jordbruk eller skogsbruk, må den dock, där ej byggnadsnämnden av särskilda skäl annorlunda beslutar, företagas av mättningsman anställd i stadens tjänst, ändå att han ej erhållit bemyndigande, som i 2 § sägs. servitutet äventyras.

I avseende å förrättning, som i näst föregående stycke avses, äge vad i 20 kap. 6 § 1 mom. och 9 § av lagen om delning av jord å landet stadgas motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

3) L a g

angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336)
om sammanläggning av fastigheter å landet.

Härigenom förordnas, att 10 § lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

10 §.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna. Ansökning som nu sagts vare dock icke erforderlig, då sammanläggningen utgör förutsättning för fastställelse å avstyckningsförrättning och ägaren av de områden, som skola sammanläggas, vid förrättningen anhållit om sammanläggningen samt detta framgår av förrättningshandlingarna.

Det åligger ----- är tillgänglig.
Om verkställande ----- å landet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

4) L a g

om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen.

Härigenom förordnas, att 11 kap. 4 § vattenlagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

11 KAP.

4 §.

Vattenrättsnämndemän utses för sex år, två för varje tingslag, som Vattenrättsnämndemän utses för sex år, två för varje tingslag, som

¹ Senaste lydelse, se SFS 1947: 701.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

ensamt utgör en domsaga, samt en för varje annat tingslag, på det sätt som om utseende av ägodelningsnämndeman finnes stadgat; dock att domhavanden föranstaltar om utseende av valmännen och att vid sådan förrättning rösträtt tillkommer en var i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad. I stad, som ej lyder under landsrätt, skall ock för tid, som nyss sagts, av stadsfullmäktige väljas en vattenrättsnämndeman. Om valets utgång skall på landet domhavanden och i stad stadsfullmäktiges ordförande så snart ske kan meddela vattenrättsdomaren underrättelse.

ensamt utgör en domsaga, samt en för varje annat tingslag. Därvid skall vad om sättet för utseende av ägodelningsnämndeman och om gottgörelse åt valman för inställelse vid val av sådan nämndeman är stadgat äga motsvarande tillämpning, dock att domhavanden föranstaltar om utseende av valmännen och att vid sådan förrättning rösträtt tillkommer en var i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad. I stad, som ej lyder under landsrätt, skall ock för tid, som nyss sagts, av stadsfullmäktige väljas en vattenrättsnämndeman. Om valets utgång skall på landet domhavanden och i stad stadsfullmäktiges ordförande så snart ske kan meddela vattenrättsdomaren underrättelse.

Har vattenrättsnämndeman — — — — — äga rum.

Vad i — — — — — som vattenrättsnämndeman.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 473 inom första kammaren av herrar *Cassel* och *Domö* samt nr 607 inom andra kammaren av herrar *Larsson* i Karlstad och *Nolin*. Yrkandena i motionerna, vilka äro likalydande, återgivnas i det följande.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda lagförslagen, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås åtskilliga ändringar i fastighetsbildningslagstiftningen i syfte att förenkla förfarandet vid lantmåteriförrättningar. Härigenom avses att vinna en icke obetydlig ökning av lantmåteriorganisationens

kapacitet. Lagändringarna innebära bl. a., att de av överlantmätarna utfärdade förordnandena för lantmätare att verkställa förrättning enligt jorddelningslagen och fastighetsbildningslagen skola avskaffas. Vissa lättnader i fråga om kungörande av lantmäteriförrättning förordas. Vidare innebär förslaget, att det ovillkorliga kravet på att gode män skola biträda vid vissa förrättningar avskaffas. Likaså förordas en uppmjukning av gällande regler om protokolljustering. Enligt förslaget skola även andra förrättningar än avstyckningsförrättningar kunna avslutas annorledes än å sammanträde med sakägarna. Vissa lättnader föreslås i reglerna om utlämnande av handlingar och karta. Propositionen innehåller tillika det förslaget, att avstyckningsförrättningar och vissa i 20 kap. jorddelningslagen omförmälda förrättningar, såsom gränsbestämnings-, ägoutbytes- och servitutsutbrytningsförrättningar, skola kunna sammanföras till gemensam handläggning.

I syfte främst att underlätta jordbrukets yttre rationalisering föreslås vidare i propositionen, att de materiella reglerna om ägoutbyte ändras. Dessa ändringar innebära i huvudsak, dels att förutsättningarna för att ägoutbyte skall få äga rum vidgas och dels att möjligheten att vid ägoutbyte utgiva ersättning i penningar för bristande tilldelning av mark ökas.

Slutligen innefattar propositionen förslag om rätt för kommun att besluta om dagtraktamente, reseersättning m. m. åt valmän för val av ägodelnings- och vattenrättsnämndemän.

Lagändringarna föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1951.

Inledning.

I den av riksdagens år 1948 församlade revisorer avgivna berättelsen har uppmärksamhet ägnats åt arbetsbelastningen inom lantmäteriväsendet. Det framstode enligt revisorerernas mening såsom ofrånkomligt, att möjligheterna att åstadkomma förenklingar och rationaliseringar inom lantmäteriväsendet snarast underkastades en allsidig prövning i syfte att nedbringa den anmärkningsvärt stora arbetsbalansen.

I yttrande över vad revisorererna anfört har *lantmäteristyrelsen* uttalat att situationen tedde sig allvarlig om man toge den oavlåtliga stegringen av arbetsuppgifterna i betraktande. Utvecklingen måste därför mötas med särskilda åtgärder, däribland en fortsatt rationalisering och effektivisering av arbetsmetoderna. I administrativt hänseende hade ett stort antal rationaliseringsåtgärder genomförts. Andra möjliga förenklingar förutsatte partiella lagändringar.

Statsutskottet vid 1949 års riksdag har i sitt över revisorerernas berättelse avgivna utlåtande, nr 143 uttalat, att särskilda åtgärder snarast borde vidtagas för åstadkommande av mera tillfredsställande förhållanden. En grundläggande förutsättning för mera genomgripande och direkta förbättringar syntes vara, att nuvarande jorddelningslagstiftning reviderades. I anslutning härtill har utskottet uttalat sig för att särskilt brådskande re-

former genomfördes utan att man avvaktade det slutliga lagförslaget i fråga om hela fastighetsbildningsverksamheten. Utskottets utlåtande utmynnade i en hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande åtgärder för åstadkommande snarast möjligt av erforderliga förenklingar och rationaliseringar inom lantmäteriväsendet.

Riksdagen fattade beslut i enlighet med utskottets hemställan, vilket för Kungl. Maj:t anmäls genom skrivelse den 18 maj 1949, nr 262.

De sakkunniga, vilka med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 juni 1939 tillkallats för utredning rörande revision av fastighetsbildningsväsendet å landet m. m. (*fastighetsbildningssakkunniga*) ha till chefen för justitiedepartementet överlämnat en den 31 oktober 1949 dagtecknad promemoria med förslag till lag angående ändring i jorddelningslagen m. m. I denna promemoria, vari framhållits att de sakkunnigas arbete fortginge efter två linjer, nämligen dels arbete på grundlinjerna för en ny fastighetsbildningslag för landsbygden och dels arbete på partiella reformer inom lagstiftningsområdet i fråga, ha de sakkunniga avgivit förslag om partiella lagändringar med huvudsakligt syfte dels att förenkla förrättningsförfarandet och dels att underlätta arbetet med jordbrukets rationalisering. De framlagda förslagen avse bestämmelserna om 1) myndighets förordnande för lantmätare att verkställa förrättning; 2) kungörande av lantmäteriförrättning; 3) biträde av gode män vid lantmäteriförrättning; 4) protokoll över lantmäteriförrättning; 5) utmärkande av rågång; 6) institutet ägoutbyte; 7) sammanträde för avslutande av lantmäteriförrättning; 8) utlämnande av handlingar och karta; 9) upprättande av karta vid avstyckning; 10) kombination av olika förrättningar enligt jorddelningslagen; 11) insändande av dagboken över jorddelningsmål till justitiekanslersämbetet; och 12) ansökan om sammanläggning i samband med avstyckning.

Efter att ha erinrat om riksdagens revisorers uttalanden och lantmäteristyrelsens däröver avgivna yttrande ha de sakkunniga pekat på ytterligare en omständighet, som påkallade, att partiella reformer i förenklingssyfte skyndsamt genomfördes. Om ett nytt omskiftesinstitut, avsett såsom ett smidigt redskap för jordbrukets rationalisering infördes, komme tydligen lantmäteriväsendets arbetsuppgifter att ökas avsevärt utöver vad som redan skett till följd av den nya byggnadslagstiftningen och den inom ramen för gällande lagstiftning påbörjade rationaliseringen av landets jordbruk. Det måste då anses vara synnerligen angeläget, att arbetsbalansen såvitt möjligt successivt minskades fram till den tidpunkt, då en ny fastighetsbildningslag för landsbygden vore färdig att tagas i bruk. Även om mera omfattande partiella reformer på förevarande rättsområde obestriddligen vore förenade med åtskilliga vanskligheter och olägenheter, syntes under sådana förhållanden betänkligheterna mot arbetsmetoden böra vika.

Över de sakkunnigas promemoria, vilken ligger till grund för propositionen utom i vad denna avser rätt för kommun att besluta om ersättning till här ovan angivna valmän, ha efter remiss *yltranden* avgivits av Svea hovrätt, lantbruksstyrelserna, ägodelningsdomarna i Uppsala läns södra,

Livgedingets, Nedansiljans, Östbo och Västbo, Östra och Medelsta, Villands, Ångermanlands södra och Västerbottens västra domsagor, lantmäteristyrelsen, som bifogat av styrelsen infordrade yttranden från samtliga överlantmätare och styresmannen för den särskilda skiftesorganisationen i Kopparbergs län, av justitiekanslersämbetet, statistiska centralbyrån, av de två sistnämnda såvitt promemorian avser bestämmelserna om insändade av dagboken i jorddelningsmål till justitiekanslersämbetet, av Sveriges lantmätareförening, svenska kommunal-tekniska föreningen, svenska bankföreningen, svenska sparbanksföreningen, svenska jordbrukskreditkassan och Sveriges allmänna hypoteksbank, av de fyra sistnämnda såvitt promemorian avser bestämmelserna om institutet ägoutbyte. Vid lantbruksstyrelsens utlåtande ha fogats yttranden från vissa lantbruksnämnder och yttrandena från vissa överlantmätare ha åtföljts av uttalanden av distriktslantmätare. Vidare har lantmäteristyrelsen bifogat ett till denna avgivet yttrande från järnvägsstyrelsen; sistnämnda styrelse har därjämte direkt till Kungl. Maj:t avgivit ett utlåtande. Slutligen har från tingsdomaren i Piteå domsaga inkommit en skrivelse i ärendet.

Önskvärdheten av att genom förenklingar uppnå en snabbare handläggning av jorddelningsförrättningarna har allmänt understrukits av remissinstanserna. I stort sett råder enighet om att de utav de sakkunniga föreslagna ändringarna äro ägnade att medföra tidsbesparing samt att minska kostnader och besvär för sakägarna. Sålunda har framhållits, att de föreslagna reformerna, sedda var för sig, väl hade en tämligen begränsad räckvidd men att de tillsamman tagna torde ej obetydligt främja syftet att åstadkomma tidsbesparande förenklingar.

Chefen för justitiedepartementet, *statsrådet Zetterberg*, anförde vid lagrådsremissen:

»Såsom redan de sakkunniga samt även vissa remissinstanser anført är det i allmänhet förenat med vanskligheter och svårigheter att genomföra partiella och successiva reformer i större lagverk. Detta torde i särskild grad gälla lagverk med den uppbyggnad som den gällande fastighetsbildningslagstiftningen har. Det är därför tydligt, att ett genomförande av partiella reformer kan ingiva vissa betänkligheter. Särskilt är så fallet, om ändringarna kunna anses innebära avsteg från de grundläggande principer, på vilka lagstiftningen vilar. Detta kan dock ej sägas gälla de nu framlagda förslagen. Fastmera beröra de på det hela taget endast detaljer. Därtill kommer, att läget beträffande arbetsbalansen inom lantmäteriväsendet är sådant att alla förenklingar måste anses i hög grad angelägna.»

Propositionens förslag angående ersättning till vissa valmän grundas å 1946 års kommunallagskommittés den 3 juni 1949 avgivna betänkande II (SOU 1949: 24). Över betänkandet ha efter remiss ett stort antal myndigheter och sammanslutningar avgivit yttranden (jfr prop. 88/1950, s. 28).

Utskottet vill nu i särskilda avsnitt lämna en redogörelse för de i propositionen framlagda förslagen.

Ändringarna i förenklingslyfte.

1. Myndighets förordnande för lantmätare att verkställa förrättning.

Gällande rätt.

Enligt jorddelningslagen gäller som huvudregel, att förrättning enligt lagen skall verkställas av lantmätare med biträde av gode män. För lantmätarens behörighet kräves i allmänhet att han erhållit särskilt förordnande att verkställa förrättningen. Förordnandet meddelas i regel av vederbörande överlantmätare.

De grundläggande stadgandena i dessa avseenden återfinnas i 2 kap. 1 och 3 §§ jorddelningslagen. Enligt förstnämnda lagrum skall nämligen laga skifte förrättas efter därtill erhållet förordnande av lantmätare med biträde av gode män och 3 § innehåller föreskrift om att förordnande att förrätta skifte skall meddelas av överlantmätaren. På grund av hänvisningar i 20 kap. 6 och 8 §§ till dessa bestämmelser gälla reglerna om förordnande även för förrättningar, som avse gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning, bildande av gemensambetskog utan samband med laga skifte, fastställande i visst fall av vederlag för jord, som frånvunnits ägolott, samt delning av fiske i visst fall.

Beträffande avstyckning gäller dock att lantmätare enligt 6 § andra stycket i 19 kap. — vars 5 § första stycket innehåller en allmän hänvisning till bl. a. föreskrifterna i 2 kap. — äger att efter skriftlig ansökning företaga förrättningen utan att förordnande till densamma meddelats. Enligt 19 kap. 5 § andra stycket kan vidare lantmäteristyrelsen auktorisera annan än lantmätare att verkställa avstyckning för bostadsändamål m. m. inom vissa områden med tätortskaraktär. Auktorisationen kan avse riket i dess helhet eller begränsas till viss del.

Jämväl i fråga om den återstående förrättningen enligt jorddelningslagen, avmätning av jord, gälla i förevarande avseende särskilda bestämmelser. Exempelvis skall det förordnande, som erfordras för förrättningsmännens behörighet, utfärdas av annan myndighet än överlantmätaren. Reglerna om avmätning beröras icke av den föreliggande propositionen.

Överlantmätaren har att utfärda förordnande även beträffande vissa förrättningar enligt lagen om fastighetsbildning i stad, nämligen laga skifte samt ägoutbyte och servitutsutbrytning såsom fristående förrättningar. Beträffande servitutsutbrytning hänvisar fastighetsbildningslagen helt till bestämmelserna i jorddelningslagen. I fråga om laga skifte och ägoutbyte skola jorddelningslagens regler i princip tillämpas. Rörande behörigheten att verkställa sistnämnda båda slag av förrättningar gälla dock särregler. Förordnande att verkställa laga skifte skall sålunda enligt 6 kap. 2 § fastighetsbildningslagen meddelas i stadens tjänst anställd mätningssman, därest han är lantmätare eller, oaktat han ej är lantmätare, om han föreslagits till förrättningsman av samtliga delägare. I fråga om ägoutbyte såsom fristående förrättning skall enligt 6 kap. 12 §, om ej särskilda skäl till annat föranleda,

förordnandet meddelas i stadens tjänst anställd mätningsman, även om han ej är lantmätare.

Beträffande avstyckning enligt fastighetsbildningslagen, varom bestämmelser givas i 5 kap., gäller den huvudregeln att avstyckning skall verkställas av i stadens tjänst anställd mätningsman. Förordnande att verkställa avstyckningsförrättning förekommer ej. Avstyckning företages i stället efter ansökan hos byggnadsnämnden, som skall överlämna ansökningen till förrättningsmannen. Enligt lagen den 27 februari 1948 med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad äger Kungl. Maj:t i fråga om visst område förordna, att i stället för de i fastighetsbildningslagen meddelade avstyckningsbestämmelserna jorddelningslagens regler om avstyckning skola tillämpas. Har sådant förordnande utfärdats, skall inom det därav berörda området avstyckning av mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk, alltid verkställas av förrättningsman, som är behörig enligt jorddelningslagen eller som meddelats särskilt bemyndigande att utföra förrättningen av Kungl. Maj:t.

Rörande lantmäteriväsendets nuvarande organisation må nämnas, att riket är indelat i lantmäteridistrikt, som förestås av distriktslantmätare. Viss personal är underställd distriktslantmätaren. Vid sidan av den sålunda till distrikten knutna personalen finnas s. k. förfogandelantmätare, d. v. s. lantmätare, som lantmäteristyrelsen för tjänstgöring inom visst län eller i visst eller vissa distrikt ställt till länsstyrelsen och överlantmätarens förfogande. Ytterligare finnes en grupp lantmätare, nämligen vissa å övergångsstat uppförda s. k. övergångslantmätare, vilka antingen äro knutna till distriktsorganisationen eller ha ställning såsom förfogandelantmätare.

Förslaget.

I propositionen föreslås att sådana förordnanden, som med stöd av jorddelningslagen och fastighetsbildningslagen meddelas av överlantmätare, skola avskaffas.

Vad först angår förrättning enligt jorddelningslagen skall enligt förslaget förrättningen företagas efter skriftlig ansökan, som ingives till förrättningsmannen. Eftersom det enligt gällande ordning är genom förordnandena som det bestämmes vilken lantmätare som är behörig att utföra en viss förrättning, föreslås att det skall ankomma på distriktslantmätaren i det lantmäteridistrikt, där jorden är belägen, att verkställa förrättningen. Berör förrättningen jord inom två eller flera lantmäteridistrikt, skall förrättningen verkställas av distriktslantmätaren i ett av distrikten. — Stadgandet i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen skall enligt förslaget upphävas.

Förrättningar å stadsjord, vilka enligt gällande rätt utföras efter överlantmätarens förordnande med stöd av 6 kap. fastighetsbildningslagen, d. v. s. laga skifte och ägoutbyte, föreslås skola företagas efter ansökan hos byggnadsnämnden. I likhet med vad redan gäller i fråga om avstyckning enligt 5 kap. fastighetsbildningslagen inom område, beträffande vilket förordnande utfärdats enligt omförmälda lag den 27 februari 1948, föreslås för laga

skifte och ägoutbyte å stadsjord, att dessa förrättningar, där de beröra mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk, skola utföras av distriktslantmätaren eller annan som särskilt av Kungl. Maj:t bemyndigats därtill.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha förklarat, att de för sin del ansåge föreskrifterna om särskilt förordnande för lantmätare att verkställa förrättning kunna betecknas såsom en kvarleva från en gången tid, då lantmätarkåren haft en annan ställning än nu och då meningen varit att en kompetensprövning skulle föregå förordnandet. Numera hade bestämmelserna ifråga i väsentlig mån förlorat sitt berättigande. Slopades föreskrifterna, vunnnes en viss minskning i överlantmätarnas göromål ävensom en fördel med avsende å organiserandet av distriktskontorens verksamhet. Härtill komme emellertid ytterligare en, enligt de sakkunnigas mening för spørsmålet avgörande synpunkt. Sökanden till en jorddelningsförrättning kunde naturligt nog ofta icke bedöma, vilka åtgärder förverkligandet av hans önskemål förutsatte. Han begärde förordnande för lantmätare att verkställa ett visst slags förrättning och sådant förordnande meddelades. Vid förrättningen visade sig sedan, att det av sökanden åsyftade resultatet allenast eller lämpligast kunde åvägbringas genom en kombination av den sökta förrättningen med annat eller andra slags förrättningar. I sådana fall måste förrättningen avbrytas i avbidan på nytt förordnande, vilket icke allenast medförde tidsutdräkt för sökanden utan ock ökad resekostnad ävensom tidspillan för lantmätaren och i någon mån för överlantmätaren.

Frågan huruvida avskaffandet av förordnandena skulle medföra svårigheter att ernå en lämplig arbetsfördelning mellan lantmätarna har övervägts av de sakkunniga. Dessa ha framhållit, att beträffande den ojämförligt största gruppen av ärenden — avstyckningarna — förordnandena redan bortfallit. Ur denna synpunkt hade därför förordnandena i stor utsträckning förlorat sin betydelse.

Yttrandena.

Vissa överlantmätare ha — utan att dock avstyrka förslaget i denna del — ställt sig tveksamma till reformen att slopa överlantmätareförordnandena med hänsyn till att denna skulle minska möjligheterna att överblicka och fördela arbetet inom länet. Lantmäteristyrelsen har emellertid framhållit, att förordnandena numera icke vore ett effektivt arbetsfördelningsinstrument. Av de cirka 36 000 förrättningar och uppdrag, som slutförts år 1947, hade sålunda överlantmätarna endast utfärdat förordnande till cirka 2 000.

Departementschefen.

»Såsom lantmäteristyrelsen framhållit äro förordnandena numera icke något effektivt arbetsfördelningsinstrument. Genom bestämmelser i administrativ ordning torde bättre än genom förordnandena kunna åstadkommas

nödig överblick för överlantmätaren och ändamålsenlig arbetsfördelning mellan de under honom lydande lantmätarna.»

»Med uttrycket distriktslantmätaren åsyftas självfallet i första hand innehavaren av distriktslantmätarebefattningen. Lämplig arbetsfördelning måste emellertid ernås mellan denne och övriga till distriktet knutna lantmätare samt de s. k. förfogandelantmätarna och övergångslantmätarna. Dessa böra alltså meddelas behörighet att i viss omfattning utöva distriktslantmätarebefattningen. Denna fråga synes lämpligen böra lösas i administrativ ordning.»

»Bestämmelsen i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen står i sådan strid med den föreslagna regeln om att handläggningen av varje jorddelningsförrättning skall ankomma på distriktslantmätaren i visst distrikt, att det icke synes kunna ifrågakomma att låta stadgandet kvarstå oförändrat. Anledning torde ej föreligga att i detta sammanhang till övervägande upptaga själva sakfrågan huruvida skäl finnas att avskaffa möjligheten för annan än vid det statliga lantmäteriväsendet anställd att verkställa avstyckningar av ifrågavarande art. En möjlig lösning av problemet att ernå önskvärd enhetlighet i jorddelningslagen utan att någon avsevärd ändring i sak göres synes vara att stadgandet i 19 kap. 5 § andra stycket upphäves och att i stället i administrativ ordning stadgas, att lantmäteristyrelsen skall äga förordna den, som har kompetens att innehava befattning såsom mättningsman i stad, att verkställa på viss distriktslantmätare ankommande avstyckningar av nu berörda slag.»

»Då det enligt vad tidigare förordats städse är distriktslantmätaren — antingen den ordinarie eller också annan, som på grund av bemyndigande handlar i dennes ställe — som handlägger förrättning enligt jorddelningslagen, bör ansökan om förrättningen alltid kunna ingivas till den ordinarie distriktslantmätaren. Ur praktisk synpunkt är det emellertid lämpligt, att om t. ex. en förfogandelantmätare bemyndigats att utföra visst slag av förrättningar inom ett distrikt eller samtliga förrättningar inom viss del av ett distrikt, ansökningen kan ingivas direkt till honom. Såsom lantmäteristyrelsen uttalat kan frågan härom regleras genom i administrativ väg utfärdade föreskrifter. Likaså torde i samma ordning böra meddelas bestämmelse att om ansökning inkommit till icke behörig lantmätare, t. ex. annan distriktslantmätare än den, inom vilkens distrikt marken är belägen, den icke behörige skall översända ansökningen till vederbörande distriktslantmätare.»

2. Kungörande av lantmäteriförrättning.

Gällande rätt.

Enligt 3 kap. 1 § första stycket jorddelningslagen skall lantmätaren, innan laga skifte företages, om tid och ställe för första sammanträdet utfärda

kungörelse, som skall minst fjorton dagar därförut uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där skifteslaget är beläget, samt, där särskilda förhållanden därtill föranleda, minst fjorton dagar före sammanträdet införas i en eller flera av ortens tidningar. Härjämte åligger det lantmätaren, jämlikt andra stycket i sagda paragraf, att minst fjorton dagar före sammanträdet för befordran med posten avlämna tjänsteskrivelser med kallelse till sammanträdet till envar, som enligt senaste mantalslängd eller eljest tillgängliga uppgifter är delägare i skifteslaget, ävensom till de i ansökningsen om skiftet uppgivna eller för lantmätaren eljest kända innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen.

Sakägares utevaro från lagligen kungjord förrättning utgör ej hinder för förrättningens företagande enligt stadgande i 3 kap. 4 § sista stycket.

I 1 § av 7 kap., vilket handlar om bestämmande av gränserna kring skifteslagets ägor, föreskrives, att angående kungörelsen om sammanträde för gränsbestämning och kallelser därtill vad i 3 kap. 1 och 2 §§ stadgas skall äga motsvarande tillämpning. 7 kap. 1 § innehåller bestämmelse om visst undantag från förenämnda föreskrifter om kallelse. Om nämligen mark, som beröres av förrättningen, är samfällad för flera fastigheter med skilda ägare och om för samfälligheten finnes känd styrelse eller annan, som är satt att förvalta samfälligheten, erfordras ej kallelse till de särskilda delägarna i samfälligheten, utan må kallelsen översändas till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren. Den sålunda kallade är, om han ej själv äger föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillställs någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas kännedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare och är marken samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig. Delgives kallelse på sist angivna sätt, skall uppgift om vilken delägare kallelsen tillställts intagas i kungörelsen om förrättningen och kungörelsen anslås i socken- eller rådstugan eller å annan lämplig plats inom kommunen. Slutligen stadgas i paragrafen, att om kungörelse och kallelse sålunda försiggått, förrättning skall verkställas utan hinder av sakägares utevaro. Också vid ägoutbyte i samband med laga skifte skola kungörelsebestämmelserna i 7 kap. 1 § tillämpas. För likvidförrättning i anledning av laga skifte gälla kungörelseföreskrifterna i 3 kap. 1 §.

Beträffande avstyckning föreskrives i 19 kap. 5 § att de för laga skifte i bl. a. 3 kap. meddelade föreskrifterna i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse, sålunda även de förut återgivna bestämmelserna i 3 kap. om kungörelse och kallelser. I 19 kap. 7 § har emellertid upptagits en praktiskt mycket betydelsefull modifikation. Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 3 kap. sägs, må nämligen enligt 19 kap. 7 § avstyckningsförrättning företagas, därest fastighetens ägare samt i fall, då ägovidd, som skall avstyckas, blivit överlåten till annan, jämväl denne infinna sig eller av lantmätaren blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen samt fråga ej är om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen.

De i 3 kap. givna föreskrifterna skola lända till efterrättelse också beträffande de i 20 kap. upptagna självständiga förrättningarna, dock att angående kungörande av sammanträde för bestämmande och utmärkande av rågång eller annan fastighetsgräns eller för ägoutbyte vad om kungörelse och kallelse finnes stadgat i 7 kap. 1 § skall tillämpas.

Förslaget.

Propositionen föreslår en för lantmåteriförrättningar allmänt gällande regel — motsvarande den som nu finnes beträffande avstyckning — att förrättning må företagas utan att kungörelse och kallelse skett i föreskriven ordning, försåvitt samtliga sakägare infinna sig.

Vidare föreslås att vid avstyckning från mark, samfällad för flera fastigheter med skilda ägare, föreskrifterna om kungörelse och kallelse i 7 kap. 1 § under där angivna förutsättningar skola äga tillämpning.

Fastighetsbildnings-sakkunniga.

De sakkunniga ha framhållit, att jorddelningslagens hela uppställning karakteriserades av att laga skiftet tillerkänts en fullkomligt dominerande ställning samt att den långa rättsutvecklingen på skiftesväsendets område lett fram till oerhört detaljerade föreskrifter i gällande lag om detta institut. Dessa föreskrifter hade tillkommit i det vällovliga syftet att vinna största möjliga rättssäkerhet, men det syntes uppenbart att man därutinnan gått för långt. Än kännbarare bleve uppenbarligen olägenheten av jorddelningslagens tyngande former, då föreskrifter, som tillkommit närmast med tanke på omfattande laga skiften, skulle tillämpas på smärre förrättningar. Klart vore att risken för att någon »dömes ohörd» i skiftes mål borde såvitt möjligt elimineras, men även med fasthållande av denna utgångspunkt syntes vissa förenklingar i kungörelseförfarandet kunna genomföras.

Vad anginge tillämpningen av en regel, enligt vilken förrättning kunde få företagas utan att kungörande och kallelse skett i föreskriven ordning, finge det enligt de sakkunniga givetvis förutsättas, att lantmätarna genom en noggrann och fullständig utredning rörande äganderättsförhållandena förvisade sig om att verkligen alla sakägare tillstädeskommit samt i förrättningsprotokollet redovisade äganderättsutredningens resultat. Det torde få anses uppenbart, att en sakägare icke kunde anses ha »infunnit sig» vid förrättningen om han väl komme tillstädes men förklarade sig på grund av bristande förberedelsetid oförmögen att ingå i svaromål. Så hade ordalagen i fråga tolkats vid tillämpningen av 19 kap. 7 §.

Yttrandena.

Två ägodelningsdomare ha understrukit betydelsen av en noggrann äganderättsutredning för tillämpningen av nyss berörda regler i förslaget.

En överlantmätare har gjort gällande att vid avstyckning från samfällad mark delägarna kunde ha motstridande intressen. Ur synpunkten härav kun-

de det vara betänkligt med en regel, som eftergav kravet på kallelse till varje särskild delägare. Särskilt gällde detta, när fråga vore om avstyckning av område, som ej blivit överlåtet till annan.

Departementschefen.

»Jag får erinra om att det enligt 3 kap. 10 § andra stycket jorddelningslagen åligger lantmätaren att med ledning av företedda handlingar och eljest tillgängliga upplysningar utreda och i protokollet anteckna, vilka som äro delägare i skifteslaget och den andel envar av dem innehar, ävensom att i protokollet anmärka envar delägarers tillgängliga åtkomsthändingar. — — — Jag finner det nu angivna stadgandet utgöra sådan säkerhet för fullständighet i äganderättsutredningen att hinder ej böra möta att avskaffa det obligatoriska kungörelseförfarandet.»

»Det vanliga torde vara, att innan avstyckning från samfällighet påkallas, det område som skall avstyckas dessförinnan försåls. Någon meningsmotsättning mellan delägarna i samfälligheten torde man i dessa fall ej ha att räkna med. I övriga fall kunna väl omständigheterna någon gång vara sådana att det framstår som lämpligt att förrättningen bekantgöres genom personliga kallelser till delägarna eller genom införande av kungörelsen om förrättningen i ortstidning. Lantmätaren har alltid möjlighet att tillämpa dylikt förfarande och några olägenheter torde ej vara att vänta om man underlåter att reglera när så bör ske.»

3. Biträde av gode män vid lantmäteriförrättning.

Gällande rätt

Jämlikt 2 kap. 1 § jorddelningslagen skall laga skifte förrättas av lantmätare med biträde av två gode män. Vid större skiften kan lantmäteristyrelsen medgiva att flera gode män få anlitas, men i så fall få endast två biträda vid handläggningen av en och samma fråga.

Närvaro av gode män är enligt nämnda paragraf obligatorisk vid handläggningen av vissa uppräknade, viktigare frågor, såsom frågan om tillstånd till skifte, gränsbestämningar, värderingsfrågor m. m. I övrigt skola gode män deltaga om någon delägare påyrkar detta eller lantmätaren finner det erforderligt. Biträde av gode män må dock icke påfordras vid handläggningen av göromål av uteslutande teknisk art.

Avstyckning må jämlikt 19 kap. 8 § jorddelningslagen verkställas utan biträde av gode män, såvitt icke lantmätaren eller sakägare finner biträde av gode män erforderligt. Däremot bli reglerna i 2 kap. 1 § jorddelningslagen, på grund av hänvisningar i 20 kap. 6 och 8 §§, tillämpliga vid gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning och bildande av gemensamhetsskog utan samband med laga skifte, vid särskild förrättning för fastställande av vederlag för jord, som frånvunnits ägolott, samt vid delning av fiske.

Förslaget.

Enligt propositionen skall generellt gälla att gode män biträda vid förrättning endast om och i den mån lantmätaren finner sådant erforderligt eller sakägare det påyrkar.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha framhållit, att enligt deras uppfattning utgjorde även de nuvarande stränga kraven på medverkan av gode män vid lantmäteriförrättningar i viss mån en kvarleva från en gången tid, då lantmätarna icke hade samma tjänsteställning och kompetens som nu. Det syntes därför befogat att taga frågan under förnyad prövning. Det torde då till en början kunna göras gällande, att någon principiell skillnad mellan avstyckning och den stora mängden övriga mindre förrättningar icke föreläge.

De sakkunniga ha vidare uttalat, att om rätten för envar delägare att begära tillkallande av gode män bibehölles, några betänkligheter mot en uppjukning av stadgandet ej syntes behöva hysas. Att en betydande kostnadsminskning därigenom skulle ernås syntes utan närmare redogörelse för tillgängligt statistiskt material vara uppenbart och otvivelaktigt skulle därjämte vinnas en förenkling i lantmäteripersonalens arbete, i det att vissa kallelser skulle inbesparas och tiden för sammanträden skulle kunna väljas med större frihet. Å andra sidan syntes klart, att gode män fortfarande borde anlitas vid större förrättningar. Det låge i sakens natur att lantmätaren i regel komme att finna biträde av gode män erforderligt t. ex. vid ett större laga skifte å primärt skifteslag. Särskilt då värderingsfrågor uppkomme eller då stridiga intressen skulle sammanjämkas torde lantmätaren icke vilja avstå från det stöd och det bistånd, gode männen kunde lämna.

Yttrandena.

De sakkunnigas förslag, vilket överensstämde med propositionens, har biträts av flertalet remissinstanser. En ägodelningsdomare har emellertid avstyrkt förslaget och därvid uttalat, att övervägande skäl syntes motivera att gode män alltid borde deltaga åtminstone vid gradering av jord, vid avgörande av värderingsfrågor samt då ändring i fastighets ägovälde skulle tvångsvis genomföras. Förrättningar vid vilka dylika frågor förekomme bleve allt vanligare. Det vore visserligen sant, att den enskilda jordägarens intresse av att, när han så önskade, garanteras medverkan av gode män blivit tillgodosett genom förslaget men medverkan av gode män vore ofta önskvärd ur allmän synpunkt, och det förefölle icke vara alldeles säkert, att detta skulle helt kunna beaktas genom i administrativ väg meddelade förhållningsregler angående lantmätarnas tillkallande av gode män på eget initiativ.

Svea hovrätt, som ansåge, att den föreslagna lagändringen kunde godtagas, har förutsatt, att föreskrifter i administrativ ordning meddelades hur lantmätarna borde tillämpa bestämmelsen. Därvid borde bl. a. stadgas skyldighet för lantmätare att vid början av förrättning och före varje åtgärd, där anledning för sakägarna att påkalla biträde av gode män kunde tänkas föreligga, tillfråga delägarna om de påyrkade sådant biträde.

Departementschefen, vid lagrådsremissen.

»Åtskilliga remissinstanser ha understrukit vikten av att gode män medverka i vissa fall, såsom då förrättningen gäller frågor av stort allmänt intresse eller då vid förrättningen betydande enskilda intressen stå emot varandra. Den uppfattning som sålunda kommit till uttryck delar jag. Emellertid ger förslaget lantmätaren städse möjlighet att, när han finner det erforderligt, föreskriva att gode män skola biträda, och lantmätaren torde, såsom de sakkunniga anfört, exempelvis då värderingsfrågor uppkomma eller stridiga intressen skola sammanjämkas, icke vilja avstå från det stöd eller det biträde gode männen kunna lämna.»

— — — — —

»Tilläggas må emellertid, att det, såsom i vissa remissyttranden framhållits, synes vara lämpligt, att i administrativ ordning anvisningar utfärdas till ledning för lantmätarens bedömande när biträde av gode män är särskilt påkallat. Därvid torde ock böra lämnas anvisning om att lantmätaren bör tillfråga delägarna huruvida de önska att gode män skola biträda ävensom på vilket stadium under förrättningen dylik förfrågan bör göras.»

Lagrådet.

En ledamot av lagrådet har i första hand avstyrkt förslaget i denna del. Därvid har framhållits att många frågor vid lantmåteriförrättningar krävde ingående kännedom om ortsförhållandena. Gode männens medverkan vid lösande av dylika frågor vore av stor betydelse både på grund av den särskilda erfarenhet och ortskännedom som de måste förutsättas äga i hithörande ämnen och på grund av det ökade förtroende för frågornas riktiga och allsidiga bedömande som genom gode männens deltagande i avgörandena vunnes hos allmänheten. Den förenkling av lantmätarens arbete, vilken kunde ernås genom förslaget, syntes icke vara av sådan vikt att den motiverade en lagändring av den betydelse som den ifrågavarande. Huvudskälet bleve följaktligen det förbilligande av förrättningskostnaderna som skulle vinnas genom förslagens genomförande. Vid jorddelningslagens tillkomst ansågs emellertid att den ökning i kostnaderna för förrättningen som gode männens medverkan föranledde icke vore av den betydelse att man på grund därav borde avstå från de fördelar, sådant biträde vore ägnat att medföra. Vad som förekommit i förevarande lagstiftningsärende hade ej övertygat ifrågavarande ledamot av lagrådet om att förhållandena numera hade så förändrats att tvingande skäl till lagändring föreläge.

Samma lagrådsledamot har alternativt uttalat sig för att nuvarande bestämmelse angående obligatoriskt biträde av gode män vid vissa angivna frågor borde uppmjukas, exempelvis genom ett stadgande att bestämmelsen ej skulle gälla för handläggning av fråga som uppenbarligen vore av allenast mindre betydelse.

Övriga ledamöter av lagrådet ha icke haft något att erinra mot att regeln om obligatoriskt biträde av gode män upphävdes.

Departementschefen, i anledning av lagrådsbehandlingen.

»Vad en ledamot av lagrådet anfört beträffande förslaget, att biträde av gode män icke längre skall vara obligatoriskt i något fall utan att gode män skola tillkallas allenast därest lantmätaren finner det erforderligt eller delägare påyrkar det, föranleder mig icke att frångå förslaget. Enligt min mening är nämligen en jämkning av det nu för flertalet slag av förrättningar gällande kravet på obligatoriskt biträde av gode män påkallad. Därvid är att beakta, att behovet av gode män icke generellt bör knytas till viss art av förrättningar eller visst slag av frågor; av avgörande betydelse är i stället beskaffenheten i det särskilda fallet av den föreliggande förrättningen eller frågan. Det av samma ledamot av lagrådet i andra hand framförda förslaget till jämkning tillgodoser väl denna synpunkt men är å andra sidan förknippat med den betydelsefulla olägenheten att delade meningar lätt kunna uppstå mellan lantmätaren och fastställelsemyndigheten huruvida biträde av gode män varit erforderligt och sålunda beträffande frågan huruvida förrättning, som verkställts utan biträde av gode män, med hänsyn härtill är lagligen beskaffad. På grund härav anser jag ej heller detta förslag vara tillfredsställande.»

Motionerna.

Enligt motionärerna vore det angeläget att riksdagen, för att säkra lekmannainslagets medverkan vid lantmåteriförrättningar, på ett omiskännligt sätt gäve uttryck för uppfattningen, att lantmätaren bör ha att tillkalla gode män så snart det gällde avvägningsproblem eller värderingsfrågor, som icke vore av helt obetydlig art. Motionärerna ha hemställt, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte »taga hänsyn till de av motionärerna framförda synpunkterna samt att vederbörande utskott måtte utforma erforderlig lagtext».

4. Protokoll över lantmåteriförrättning.*Gällande rätt.*

Jorddelningslagen innehåller vissa föreskrifter om de protokoll, som skola föras vid lantmåteriförrättningar. Beträffande laga skifte stadgas sålunda i 3 kap. 6 §, att lantmätaren skall föra protokoll över allt, som förekommer vid varje sammanträde under förrättningen. I lagrummet föreskrives vidare bl. a. att protokollet skall inom åtta dagar efter sammanträdet å förut tillkännagiven tid och plats uppläsas. Protokollet skall förses med förrättningsmännens underskrift samt jämväl undertecknas av de delägare, som närvarit vid sammanträdet, eller av två därtill utsedda personer.

Jämlikt 19 kap. 5 § skola de nu återgivna bestämmelserna i tillämpliga delar lända till efterrättelse även vid avstyckning. Samma bestämmelser skola enligt 20 kap. 6 § och 8 § i tillämpliga delar gälla även vid de i 20 kap. avsedda självständiga förrättningarna.

Förslaget.

Föreskriften, att sakägarna och gode männen skola underskriva protokollet, föreslås bliva upphävd.

Förslaget innebär vidare, att nu gällande regel om protokollsjustering genom uppläsning av protokollet inom åtta dagar efter sammanträdet utbytes mot ett stadgande, att innan sammanträde avslutas protokollet för detsamma skall erhålla slutlig avfattning. Meddelat beslut skall uppläsas. Lantmätaren skall underteckna protokollet och därå anteckna dagen, då det är uppsatt.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha framhållit, att i det betänkande som 1918 avgivits av skifteslagstiftningskommissionen anförts, att det icke syntes föreligga skäl att med avseende å protokoll vid skiftesförrättning uppställa andra fordringar för att de skulle äga vitsord än vad som gällde om offentlig myndighets protokoll i allmänhet, och då å sådana protokoll icke krävdes någon påskrift av rättsägare för att de skulle äga vitsord, sådan ock här syntes kunna undvaras, helst vägran att underteckna protokollet icke kunde beröva detsamma vitsord.

Under hänvisning till de skäl, som anförts av skifteslagstiftningskommissionen, ha de sakkunniga funnit kravet på sakägars påskrift å förrättningsprotokollen kunna undvaras. Därjämte innebär de sakkunnigas förslag, att föreskriften att protokollet skall underskrivas även av gode männen utgått.

De sakkunniga förordade därjämte, att protokollsjusteringen helt skulle slopas.

Yttrandena.

Mot förslaget att upphäva föreskriften om sakägarnas påskrift å förrättningsprotokollet har ej framförts någon erinran i yttrandena.

Endast två remissmyndigheter ha gjort anmärkningar mot förslaget att slopa kravet på gode männens underskrift. Därvid har framhållits, att då gode männen i de fall då de biträdde vore likaväl som lantmätaren ansvariga förrättningsmän, även gode männen borde underteckna protokollet.

Förslaget att protokollsjusteringen helt skulle avskaffas väckte på sina håll viss kritik.

Departementschefen.

Departementschefen ansåg sig icke kunna biträda förslaget om att protokollsjusteringen helt skulle slopas. Å andra sidan fann departementschefen angeläget att en uppmjukning av gällande regler om protokollsjusteringen ägde rum. Beträffande propositionens förslag i detta hänseende uttalade departementschefen följande:

»Innebörden i en regel om att protokollet skall erhålla slutlig avfattning, innan sammanträdet avslutas, är icke att protokollet skall ha uppsatts och utskrivits vid sammanträdet. Det är tillräckligt, att det föreligger t. ex. i form av en stomme till protokollet och fullständiga anteckningar till de avsnitt,

med vilka stommen skall fullständigas. I den mån dylika avsnitt utgöras av referat av handlingar, som lantmätaren omhänderhar, t. ex. lagfartsbevis och äldre skifteshandlingar, kan självfallet med refererandet anstå till efter sammanträdet. Beträffande avsnitt, som utgöras av sakägares yrkande och medgivande, utsaga av sakägare eller annan, redogörelse för gjorda iakttagelser eller meddelade beslut, skola däremot föreligga fullständiga memorialanteckningar eller fullständigt koncept. Dessa avsnitt torde emellertid oftast utgöra en relativt liten del av protokollet.»

»Det torde ligga i sakens natur, att sakägare, som så önskar, äger innan sammanträdet avslutas taga del av det protokoll, som då skall föreligga i sin slutliga avfattning. Med hänsyn härtill kan det ej anses erforderligt att meddela en föreskrift om justering av protokollet i dess helhet. Emellertid må framhållas, att det i vissa fall uppenbarligen kan vara lämpligt, att avsnitt av protokollet uppläses för sakägarna innan sammanträdet avslutas, även om ingen av dem framställt begäran därom. Detta gäller särskilt de avsnitt som behandla frågor, varom delade meningar rått. Uppläsning torde ofta vara önskvärd också då en sakägare, innan han angivit sin slutliga ståndpunkt, hävdad annan mening eller över huvud ej velat tillkännagiva en bestämd uppfattning. Likaså torde skäl stundom föreligga, att lantmätaren på eget initiativ uppläser protokollet i vad det avser meddelade beslut.»

På föranledande av lagrådet har departementschefen i propositionen som nämnts föreslagit ett uttryckligt stadgande om att vid sammanträde meddelat beslut alltid skall uppläsas.

5. Utmärkande av rågång och annan gräns.

Gällande rätt.

I 7 kap. jorddelningslagen återfinnas föreskrifter om bestämmande av fastighetsgränser vid laga skifte. Av 6 § första stycket framgår, att lantmätaren på tydligt och varaktigt sätt skall på marken utmärka rågång, sedan denna blivit slutligen bestämd. Denna föreskrift avser jämlikt 7 § också andra fastighetsgränser.

Beträffande avstyckning gäller däremot jämlikt 19 kap. 21 §, att förrättningen skall avslutas sedan, bland annat, gränslinjer, som må hava bestämts vid avstyckningen, blivit utstakade och utmärkta.

Vid gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning eller bildande av gemensamhetsskog utan samband med laga skifte bli jämlikt 20 kap. 6 § första stycket andra punkten bestämmelserna i 7 kap. tillämpliga.

Beträffande det nyss återgivna stadgandet i 7 kap. 6 § första stycket att rågången skall utmärkas sedan den blivit slutligen bestämd är att märka, att ordet »slutligen» saknades i det år 1924 till lagrådet remitterade förslaget till jorddelningslag. Lagrådet erinrade emellertid om att rågångsförrättning enligt stadgande i 21 kap. skulle efter dess fullbordande prövas och fastställas av vederbörande ägodelningsdomare eller ägodelningsrätt. Innan laga

kraftägande fastställelsebeslut förelåge kunde förty rågång ej anses slutligen bestämd och den borde följaktligen först därefter definitivt utmärkas på marken. Detta vore ock uppenbarligen förslaget mening, men åt denna mening borde givas ett klarare uttryck än i det remitterade förslaget skett. På grund av denna lagrådets erinran tillades ordet »slutligen» i 6 § första stycket.

Förslaget.

Enligt propositionen skall lantmätaren lämnas frihet att utmärka gränsen antingen redan vid förrättningen eller sedan denna fastställts.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha framhållit, att från lantmätarnas sida i olika sammanhang framförts kritik mot det i 7 kap. 6 § jorddelningslagen upptagna stadgandet att rågången skulle utmärkas sedan den blivit slutligen bestämd. Så hade exempelvis lantmäteristyrelsen i ett den 15 november 1930 avgivet remissyttrande över det lagförslag, som sedermera ledde till 1932 års lag om äldre ägo gränser, ifrågasatt, huruvida icke en ur praktisk synpunkt önskvärd ändring i 7 kap. 6 § första stycket jorddelningslagen borde företagas. För egen del ha fastighetsbildningssakkunniga anfört, att de icke kunnat påträffa något skäl till antagande, att det tillvägagångssätt, som i förevarande hänseende varit brukligt under skiftesstadgans giltighetstid, medfört olägenheter eller framkallat kritik. Varje antydning därom syntes i vart fall saknas i de tryckta förarbetena till jorddelningslagen. De sakkunniga funne under sådana förhållanden fog föreligga för lantmäteristyrelsens antagande, att en ändring av äldre praxis knappast, såsom 1926 års lagråd antagit, varit åsyftad. Det behövde icke närmare utvecklas, att den ifrågavarande ändringen av 1924 års lagförslag vållat praktiska olägenheter. De sakkunniga förordade en återgång till den på skiftesstadgans tid gällande ordningen genom att det i 7 kap. 6 § jorddelningslagen tillagda ordet »slutligen» utelötes.

Departementschefen.

»Nuvarande ordning medför icke oväsentligt extra arbete för lantmätaren ävensom ökade kostnader för förrättningen. Lantmätaren måste nämligen, efter det att förrättningen blivit fastställd, på nytt inställa sig på förrättningsstället för att utmärka gränsen. Ur praktisk synpunkt är det därför ovivelaktigt till stor fördel om gränsen kan utmärkas redan vid förrättningen och då erfarenheten visar, att i det övervägande flertalet fall gränsens vid förrättningen bestämda sträckning också blir den slutliga, kan en sådan ordning som regel ej väntas medföra olägenhet. Anmärkas må ock, att gränslinjer som bestämts vid avstyckning skola utmärkas redan vid förrättningen. Å andra sidan förekomma fall där det finnes anledning att vänta med utmärkandet. Stor tveksamhet kan råda om gränsens rätta sträckning eller förrättningen kan väntas bli överklagad. Stundom torde ock

kostnaden för utmärkandet bli större, om det sker redan vid förrättningen än om därmed får anstå någon tid. Med anledning av vad sålunda anförts bör lantmätaren ha frihet att allt efter omständigheterna utmärka gränsen redan vid förrättningen eller vänta därmed till efter fastställelseprövningen.»

6. Sammanträde för avslutande av lantmäteriförrättning.

Gällande rätt.

I 16 kap. 1 § jorddelningslagen stadgas, att sedan alla till ett laga skifte hörande frågor — till vilka bland annat hör frågan om fördelningen av kostnaderna för förrättningen — blivit avgjorda, lantmätaren skall å sammanträde med delägarna för dem tillkännagiva, att förrättningen är slutad. Föreskriften gäller jämlikt 20 kap. 6 och 8 §§ även förrättningar angående gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning och bildande av gemensamhetsskog utan samband med laga skifte samt angående fastställande av vederlag för jord, som frånvunnits ägolott, ävensom delning av fiske.

Någon bestämmelse om den plats, där sammanträde med delägarna skall äga rum, meddelas icke i jorddelningslagen. Lagen torde emellertid allmänt tolkas så, att alla sammanträden skola hållas där den jord, förrättningen avser, är belägen.

I fråga om avstyckning saknas föreskrift om särskilt sammanträde endast för förrättningens avslutande och av lagens förarbeten framgår, att avslutandet avsetts skola bestå i en av förrättningsmannen i protokollet under viss dag gjord anteckning, vilken skulle kunna verkställas annorledes än på sammanträde. Detta sker också ofta på förrättningsmannens tjänstelokal.

Förslaget.

I propositionen föreslås att lantmätaren skall avsluta förrättningen å sammanträde med delägarna eller annorledes å dag, som vid sammanträde angivits eller om vilken delägarna underrättats genom tjänsteskrivelser eller på annat sätt, varom överenskommelse träffats vid sammanträde.

Fastighetsbildningsakkunniga.

Rörande praxis vid andra förrättningar än avstyckningsförrättningar ha de sakkunniga anført, att om lantmätaren, då han sista gången hade anledning att hålla sammanträde med delägarna, funne, att avskrifter av alla handlingarna icke kunde färdigställas inom femton dagar, han — till följd av stadgandet i 16 kap. 2 § att exemplar av handlingarna skall utlämnas inom femton dagar efter avslutningssammanträdet — torde anse sig skyldig att ännu en gång bege sig till förrättningsstället endast för att officiellt förklara förrättningen avslutad. Och om genom domstols lagakraftvunna utslag förklarats, att påbörjad förrättning icke finge äga rum, ansåges det nu nödvändigt att hålla ytterligare ett sammanträde i orten allenast för att

förrättningsmännen skulle bli i tillfälle att meddela beslut rörande fördelning av kostnaden för förrättningen jämte besvärshänvisning därutinnan.

De sakkunniga ha angående praxis vid avstyckningsförrättningar framhållit, att för det fall att genom beslut av domstol eller länsstyrelse tillstånd eller medgivande till ifrågasatt avstyckning efter underställning vägrats, lantmätarna brukat hålla ett särskilt sammanträde för att meddela beslut rörande fördelningen av kostnaderna för förrättningen och ansett sig nödsakade att för ändamålet göra en särskild resa till förrättningsstället. En möjlighet att undvika den omgång och det besvär, en sådan anordning förorsakade, hade emellertid anvisats av lantmäteristyrelsen i cirkulär till rikets lantmätare den 30 juni 1949. I detta cirkulär har föreslagits följande tillvägagångssätt: I samband med att underställning av tillståndsfrågan beslutas meddelar lantmätaren sakägarna, att om tillstånd till avstyckningen vägras av vederbörlig myndighet, förrättningen kommer att avslutas på förrättningsmannens tjänstelokal. Vidare behandlas, under samma förutsättning, kvarstående frågor om kostnadsfördelning m. m. Skulle tillstånd till avstyckningen lämnas, förfaller beslutet om kostnadsfördelning m. m. Om däremot tillstånd vägras, träder beslutet i tillämpning och lantmätaren torde då efter vederbörlig underrättelse till sakägarna kunna avsluta förrättningen på sin tjänstelokal. Samma förfaringssätt torde kunna användas även i vissa andra liknande fall, t. ex. då uppehåll göres i avstyckningsförrättning för att bereda jordägare tillfälle att söka tillstånd till förvärv enligt bolagsförbudslagen eller jordförvärvslagen.

Enligt vad de sakkunniga anfört har, med hänsyn till utformningen av 16 kap. 1 §, någon motsvarande anordning för andra förrättningar än avstyckning icke kunnat åvägbringas i administrativ ordning.

Departementschefen.

Departementschefen fann den nuvarande ordningen, som medförde onödiga kostnader, uppenbarligen icke vara ändamålsenlig. En reform framstode därför som synnerligen önskvärd. Därvid vore emellertid att beakta, att avslutandet av förrättningen utgjorde utgångspunkten för besvärstiden. Det vore därför enligt departementschefen angeläget att envar delägare finge vetskap om när förrättningen förklaras avslutad, och garantierna här för borde upptagas i lagen. Med det i propositionen framlagda förslaget torde vinnas, utom en önskvärd förenkling, att risken för att delägare utan eget förvållande skulle sakna vetskap om tiden för avslutandet måste betecknas som mycket ringa. Genom en dylik bestämmelse bleve det möjligt att på alla förrättningar tillämpa den ordning, som lantmäteristyrelsens omförmälda cirkulär förordat för avstyckningar. Då det ej gjorts gällande, att nuvarande ordning för avslutandet av avstyckningsförrättningar medfört olägenheter, syntes enligt departementschefens mening ej föreligga skäl att vidtaga ändring jämväl beträffande sistnämnda förrättningar.

7. Utlämnande av handlingar och karta.

Gällande rätt.

I fråga om laga skifte gäller jämlikt 16 kap. 2 § jorddelningslagen, att vid avslutningssammanträdet eller inom femton dagar därefter ett exemplar av alla skifteshandlingarna skall överlämnas till en därtill utsedd skiftesdelägare mot bevis, som skall bifogas konceptakten. Då handlingarna utgivas efter avslutningssammanträdet må de enligt samma lagrum med posten eller genom utmätningsmannen i orten tillställas den utsedde delägaren. Vad sålunda stadgats gäller även vid ägoutbyte inom ramen för laga skifte, vid likvidförrättning enligt 14 kap. 10 § samt vid de i 20 kap. behandlade självständiga förrättningarna. Likartade regler gälla för vissa gränsbestämningar under laga skifte (jämför 7 kap. 5 och 8 §§).

I 16 kap. 7 § stadgas skyldighet för lantmätaren att till delägarna utlämna ett exemplar av skifteskartan inom ett år eller i vissa fall sex månader från det beslut om fastställelse av skiftet vunnit laga kraft. Även i detta fall skall bevis om utlämnandet anskaffas och bifogas koncepthandlingarna. Utlämnandet må ske med posten eller genom utmätningsmannen i orten. Jämväl detta stadgande äger tillämpning å förrättningarna enligt 20 kap.

Vad angår avstyckningsförrättning har förrättningsmannen enligt 19 kap. 21 § att inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad tillställa sökanden eller därtill utsedd sakägare ett exemplar av förrättningshandlingarna. Där handlingarna icke utgivas å sammanträde, må tillställandet ske med posten eller genom utmätningsmannen i orten. Bevis om tillställandet skall bifogas konceptakten.

Avstyckningskartan skall enligt 19 kap. 22 § utlämnas till sakägarna inom fyrtiofem dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft. Utlämnandet må ske med posten eller genom utmätningsmannen i orten. Bevis om utlämnandet skall bifogas konceptakten.

Beträffande avstyckningsförrättning enligt fastighetsbildningslagen stadgas i 5 kap. 13 § denna lag, att förrättningsmannen å avslutningssammanträdet skall utgiva ett exemplar av samtliga förrättningshandlingar mot bevis, som bilägges konceptakten. Avstyckningskartan skall enligt 5 kap. 14 § inom trettio dagar från det fastställelsebeslutet vunnit laga kraft av förrättningsmannen utlämnas till vederbörande sakägare.

Förslaget.

Enligt förslaget må, om sakägarna förklara sig åtnöjda därmed, med utlämnandet av förrättningshandlingarna rörande avstyckning, även avstyckning enligt 5 kap. fastighetsbildningslagen, anstå till den tidpunkt, då kartan efter fastställelse av förrättningen utlämnas.

Vidare föreslås att föreskrifterna om att utlämnandet av karta och handlingar skall ske mot bevis, som bifogas konceptakten, upphävas.

Tillika innehåller propositionen i förevarande avseende förslag till stadgande som klargör, att tidpunkterna för handlingarnas utlämnande, när handlingarna befordras med posten, avse handlingarnas avsändande, ej deras ankomst till sakägaren.

Slutligen föreslås att utlämnandet genom utmätningssmannen avskaffas.

Fastighetsbildningssakkunniga.

Beträffande bestämmelserna om att handlingarna skola utgivas till sakägarna vid avslutandet av en jorddelningsförrättning eller inom viss tid därefter, kortare än besvärstiden, ha de sakkunniga framhållit, att dessa givetvis motiverades därav, att sakägare, som vore missnöjd med förrättningen, skulle få tillfälle att taga närmare del av protokoll och övriga handlingar för att kunna överväga, om han skulle anföra besvär, samt, om han beslutade sig härför, kunna precisera besvären i anslutning till de under förrättningen fattade besluten. Från lantmätarhåll hade framhållits, att det, särskilt vid avstyckningsförrättningar, innebure en avsevärd olägenhet att behöva till sakägarna redovisa resultatet av förrättningen i två etapper. När sakägarna vore nöjda med förrättningen, d. v. s. i flertalet fall, hade de icke någon som helst nytta av handlingarna förrän förrättningen fastställts och kartan utlämnats.

I fråga om föreskrifterna att bevis om utlämnandet av handlingar och utlämnandet av karta skola fogas vid konceptakten ha de sakkunniga anfört, att dessa föreskrifter torde få hänföras till sådant som kunde karakteriseras såsom reminiscenser från en gången tid, då lantmätarens ställning varit en annan än nu. Föreskrifterna hade i praktiken visat sig vara olämpliga. Mottagaren uraktläte ofta att underteckna och insända beviset, och om föreskrifterna verkligen skulle strikt iakttagas — vilket ofta inte torde vara fallet — bleve påminnelser och tidsspillan oundvikliga. De sakkunniga kunde för sin del ej finna annat, än att en anteckning ex officio i diarium eller konceptakt eller på annat lämpligt, i administrativ väg anvisat sätt om handlingarnas och kartornas utlämnande eller översändande, eventuellt även rekommendation av försändelsen, borde vara tillfyllest.

Yttrandena.

Tre överlantmätare ha avstyrkt de sakkunnigas med propositionens förslag överensstämmande förordande av att det i vissa fall skulle kunna få anstå med utlämnandet av handlingarna vid avstyckningsförrättningar. En av dessa överlantmätare har såsom skäl för sin ståndpunkt anfört, att den lättnad i arbetsbördan förslaget medförde vore obetydlig. Den enda vinsten vore att lantmätaren icke behövde sända mer än en i stället för nu två expeditioner. Å andra sidan hade sakägarna i många fall behov av handlingarna före fastställelsen.

Lantmäteristyrelsen har däremot framhållit, att det i de fall, där sakägare behövde handlingarna omedelbart, icke vore sannolikt, att han åtnöjde sig med att få dem senare.

Departementschefen.

»Den föreslagna reformen, att med utlämnandet av förrättningshandlingarna rörande avstyckningsförrättning må, om sakägarna förklara sig åtnöjda därmed, anstå till den tidpunkt då kartan efter fastställelse av förrättningen utlämnas, har vunnit gillande av flertalet remissinstanser. Med den begränsning förslaget innefattar — nämligen att sakägarna förklara sig åtnöjda med anståndet — synas de mot detsamma av några remissinstanser framförda erinringarna icke kunna anses bärande. Även denna reforms genomförande förordas därför.

Det torde ligga i sakens natur att något uppskov med utlämnande av handlingarna icke bör ifrågakomma i sådana fall, där förrättningsmannen meddelar beslut, att avstyckningsförrättning icke kan äga rum, eller eljest fråga om sådan förrättning förfallit. Något uttryckligt stadgande därom i lagen synes ej vara erforderligt.»

»Ur synpunkten att vinna största möjliga förenkling i arbetet kan det ej vara annat än en fördel om lantmätarna icke behöva tillse att vederbörande sakägare verkligen bekommit handlingarna inom föreskriven tid utan endast ha att räkna med en bestämd dag efter förrättningens avslutande, då handlingarna senast skola avlämnas för postbefordran. Ur sakägarnas synpunkt synas ej några olägenheter av betydelse kunna uppstå med en sådan ordning.»

8. Upprättande av karta vid avstyckning.*Gällande rätt.*

I 6 kap. jorddelningslagen lämnas föreskrifter om upprättande av ägo-karta att användas vid laga skifte. Finnes icke äldre karta, vilken vid verkställd undersökning befinnes användbar, skall jämlikt 6 kap. 1 § fullständig mätning verkställas och ny karta upprättas.

Vid avstyckning gälla enligt 19 kap. 19 § första stycket vissa särbestämmelser. Huvudregeln i nu angivna lagrum innebär dock att kartan även vid avstyckning skall upptaga alla ägor till den fastighet, från vilken ägovidd är avsedd att avskiljas genom avstyckningen. Härifrån stadgade undantag gälla endast redovisningen å kartan av detaljer inom fastighetens område. I 19 § andra stycket upptages emellertid en betydelsefull modifikation av huvudregeln. Avstyckas mark, som är samfällad för flera fastigheter, eller utgör, då fråga är om mark, som hör till viss fastighet, vad som avstyckas högst hälften av fastighetens ägovidd, andelar i samfällad mark oberäknade, skall sålunda, där ej annat av sakägare påyrkas, å kartan upptagas allenast avstyckat område jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom vissa fasta punkter och mätningsuppgifter.

I 19 § fjärde stycket stadgas, att ägomätning vid avstyckning må äga rum endast i den mån sådan finnes oundgängligen nödvändig för upprättande av karta och beskrivning på sätt i 19 kap. är föreskrivet.

Förslaget.

I propositionen föreslås att lantmätaren, om sakägare det begär eller särskilda skäl eljest därtill föranleda, skall äga besluta om inskränkning av kartans omfattning också i andra fall än dem, nu gällande lag stadgar. Föreligger tvekan rörande det lämpliga av att inskränka kartan eller är sakägare missnöjd med lantmätares beslut, skall frågan underställas överlantmätaren.

Bestämmelsen i 19 kap. 19 § fjärde stycket jorddelningslagen om att vid avstyckning ägomätning får äga rum endast i den mån sådan finnes oundgängligen nödvändig för upprättande av karta och beskrivning föreslås bli upphävd.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha framhållit, att anledningen till att i fråga om avstyckning enligt jorddelningslagen den huvudregeln införts, att karta skall upprättas över hela styckningsfastigheten, huvudsakligen torde ha varit den, att man genom detta fullständiga kartmaterial velat få ökad säkerhet vid bedömandet av avstyckningens tillåtlighet ur jordpolitisk synpunkt. Det undantag, som gjorts från huvudregeln, torde främst ha förestavats av kostnadsskäl.

Enligt vad de sakkunniga anfört ha från flera håll mot föreskriften i 19 kap. 19 § andra stycket riktats anmärkningar av innebörd att den vore i hög grad osmidig. Sålunda hade påvisats fall, vid vilka kostsamma och tidskrävande kartläggningsarbeten å hela egendomar måst verkställas, då därifrån avstyckats större vatten- eller myrområden och dessas arealer, ehuru av föga eller ingen betydelse ur jordpolitisk synpunkt för stamfastigheten, dock överstigit hälften av dennas areal. Enligt 19 kap. 4 § första stycket jorddelningslagen skulle någon jordpolitisk prövning icke äga rum vid avstyckning inom område, som ingår i stadsplan eller efter den 1 januari 1948 fastställd byggnadsplan. Vid dylika avstyckningar kunde enligt vad som framhållits ofta hända att ett större antal byggnadstomter avstyckades på en gång. Skulle deras sammanlagda areal överstiga hälften av stamfastighetens areal, bleve det enligt ifrågavarande lagregel nödvändigt att kartlägga jämväl resten av stamfastighetens ägor, ehuru i dylikt fall något behov härav för prövningen icke föreläge.

Beträffande bestämmelsen i 19 kap. 19 § fjärde stycket ha de sakkunniga utoalat, att någon tendens att utföra obehövliga mätningar knappast någonsin kunnat spåras.

Yttrandena.

Från vissa håll har ifrågasatts huruvida tillräckliga skäl föreläge att införa bestämmelsen rörande hänskjutande till överlantmätaren i vissa fall av frågan om kartans omfattning.

Departementschefen.

»Med hänsyn till önskvärdheten att undgå återförvisningar synes det vara lämpligt att frågan om dylik inskränkning av kartans omfattning vid tveksamhet hos lantmätaren om lämpligheten av inskränkningen eller missnöje hos sakägare skall hänskjutas till överlantmätarens avgörande.»

9. Kombination av olika förrättningar.*Gällande rätt.*

Enligt jorddelningslagen är i viss utsträckning tillåtet att verkställa olika i lagen omfördälda åtgärder inom ramen för en och samma förrättning. Det ligger i sakens natur att så är händelsen vid det mest omfattande slaget av jorddelningsförrättning, nämligen laga skifte. Sedan tillstånd lämnats till laga skifte skola sådana åtgärder som bestämmande av gränserna kring skifteslagets ägor, ägoutbyte, utbrytning eller förflyttning av servitut, avskiljande av överlåtet område och avsättande av gemensamhetsskog utan särskilda förordnanden av förrättningsmannen handläggas under skiftet. Samtliga åtgärder vid skiftet behandlas därvid såsom en förrättning i det att gemensamt protokoll föres och gemensam karta användes (3 kap. 6 § och 6 kap. 1 §).

Laga skiftet är emellertid icke det enda slag av jorddelningsförrättning, vid vilket flera åtgärder få sammanföras. Vid avstyckning kan sålunda gränsbestämning få ingå som en integrerande del av förrättningen (19 kap. 5 §.) Lantmätaren har därvid befogenhet att utan särskilt förordnande verkställa gränsbestämningen.

I sammanhang med avstyckning må vidare avsättande av mark till gemensamhetsskog äga rum (19 kap. 12 § sista stycket). Även denna åtgärd blir då en integrerande del av avstyckningsförrättningen.

Vid gränsbestämning såsom särskild jorddelningsförrättning har lantmätaren slutligen enligt 20 kap. 2 § behörighet att jämväl handlägga i sammanhang därmed uppkommande fråga om ägoutbyte. Beträffande ägoutbyte såsom särskild jorddelningsförrättning är därutöver att märka, att i motiven till jorddelningslagen betecknats såsom självklart, att förordnande till sådan åtgärd jämväl innefattar befogenhet att utstaka gränserna för de områden, som skola ingå i utbytet.

Jorddelningsförrättningar skola bli föremål för fastställelseprövning. Enligt 21 kap. 43 § är huvudregeln att ägodelningsdomaren, där besvär ej anförts, skall — om ej vissa förhållanden föranleda att frågan hänskjutes till ägodelningsrätten — meddela fastställelse å förrättningen. Från denna huvudregel gäller det undantaget att om förrättningen avser avstyckning, som icke beror på sammanläggning, den fastställelseprövning, som enligt huvudregeln tillkommer ägodelningsdomaren, i stället skall ankomma på överlantmätaren. Har gränsbestämning ägt rum i sammanhang med avstyckningsförrättningen, skall överlantmätaren till prövning företaga förrättningen jämväl i denna del. Äger överlantmätaren med hänsyn till vissa för-

hållanden icke meddela fastställelse å förrättningen, skall han hänskjuta frågan till ägodelningsrätten.

Förslaget.

I propositionen föreslås att förrättningar, avseende avstyckning, ägoutbyte, servitutsutbrytning och avsättande av mark till gemensamhetsskog, skola kunna sammanföras till gemensam handläggning. Uppkommer sedermera särskild anledning därtill, må enligt förslaget fråga rörande gränsbestämning eller ägoutbyte utbrytas till särskild förrättning. Jämväl gränsbestämningsfråga som enligt nu gällande lag ingår i avstyckningsförrättning skall få utbrytas till särskild förrättning.

Fastighetsbildningssakkunniga.

Gällande ordning medförde enligt de sakkunniga, att då exempelvis vid en avstyckningsförrättning jämväl ägoutbyte befundes påkallat och särskilt förordnande därtill utverkades, ägoutbytet icke ansåges kunna handläggas såsom en del av avstyckningsförrättningen med gemensamt protokoll och gemensam karta. Om i samband med avstyckning befundes påkallat att för ernående av en ändamålsenlig indelning verkställa såväl gränsbestämning som ägoutbyte, servitutsutbrytning och avsättande av mark till gemensamhetsskog, skulle åtgärderna behöva uppdelas på åtminstone fyra särskilda förrättningar med skilda protokoll och kartor. Och även om en lantmätare skulle anses kunna handlägga dessa skilda förrättningar med gemensamt protokoll och gemensam karta, så kvarstode dock, att när t. ex. ägoutbytet och servitutsutbrytningen avslutats och särskild besvärshänvisning därå lämnats, lantmätaren måste avhända sig den gemensamma akten och av denna anledning avbryta vidare åtgärder, eftersom det ålåge honom att inom viss tid insända handlingarna rörande ägoutbytet respektive servitutsutbrytningen för fastställelseprövning.

Den förordade gemensamma fastställelseprövningen borde enligt de sakkunniga innefatta, att i fall, då viss del av den kombinerade förrättningen fölle under överlantmätarens prövningsrätt, fastställelseprövningen i dess helhet likväl borde verkställas av ägodelningsdomaren respektive ägodelningsrätten. En sådan ordning ha de ansett kunna vinna tillämpning utan ändring i 21 kap. 43 § tredje stycket jorddelningslagen.

Departementschefen, vid lagrådsremissen.

»Utan särskilt stadgande i lag torde vara klart, att då förrättningar, för vilka gälla olika regler, kombineras och sålunda handläggas inom ramen för en och samma förrättning, för denna i varje särskilt avseende den regel skall gälla, som innefattar det strängaste kravet.»

»Besvärstiden för en kombinerad förrättning börjar löpa först från den gemensamma avslutningen. Uppenbarligen kunna ibland vissa av sakägarna ha berörts endast av fråga, som i sak slutbehandlats i början av förrätt-

ningen, varför de kunna anse sig icke ha intresse av att inställa sig vid senare sammanträden under förrättningen. För att dylik sakägare skall kunna utnyttja sin rätt att anföra besvär är det av vikt, att han får kännedom om när förrättningen förklaras avslutad. Härtill må anmärkas, att reglerna i 3 kap. 11 § om kallelse av delägare till sammanträde och i 16 kap. 1 § om underrättelse om dagen för avslutande av förrättning gälla även sådan sakägare, som nyss åsyftats. Han har därför, även om han ej inställer sig vid sammanträdena, möjlighet att hålla sig underrättad om hur förrättningen fortskrider och när den avslutas.»

»Det må framhållas, att gränsdragningen mellan gränsbestämning, företagen med stöd av 19 kap. och alltså ingående i avstyckningsförrättningen, å ena, samt annan gränsbestämningsförrättning, vilken må ha kombinerats med en avstyckningsförrättning, å andra sidan, icke kommer att sakna betydelse. Den fastställelseprövning i fråga om gränsbestämning, som ankommer på överlantmätaren, avser gränsbestämning, som ägt rum i sammanhang med avstyckningsförrättning. Härmed torde avses endast gränsbestämning, som ingår som ett led i avstyckningsförrättningen. Någon ändring häri föreslås icke nu. Innebörden av vad nu föreslagits blir vad angår fastställelseprövningsmyndigheten att överlantmätaren skall pröva avstyckning och i densamma med stöd av 19 kap. ingående gränsbestämning, medan en med stöd av nu förordade regler kombinerad gränsbestämnings- och avstyckningsförrättning skall prövas av ägodelningsdomaren.»

Lagrådet.

»De regler, som i förslaget givas i nu ifrågavarande hänseende, äro ganska summariska. Både lagtextens avfattning och fastighetsbildningssakkunnigas motivering i ämnet giva emellertid stöd för att förslaget bör tolkas så, att man avsett ej att skapa en ny typ av lantmåteriförrättning utan endast att möjliggöra, att de olika förrättningarna kunna handläggas gemensamt. Beträffande varje fråga komma då alltjämt att gälla de regler, som härför uppställas i jorddelningslagen. Särskild bestämmelse härom är ej erforderlig. Det förhållandet, att dessa förrättningar sammanföras till gemensam handläggning, innebär uppenbarligen — såsom av departementschefens yttrande framgår — att protokollet blir gemensamt liksom också kartan, att de komma att gemensamt avslutas, att besvärstiden löper från samma dag för samtliga frågor, att talan kan fullföljas i ett sammanhang mot dem alla, ehuru densamma naturligtvis kan begränsas till en av frågorna, och att gemensam fastställelseprövning äger rum.»

10. Insändande av dagboken över jorddelningsmål till justitiekanslersämbetet.

Gällande rätt.

Jämlikt 21 kap. 36 § andra stycket jorddelningslagen skall ägodelningsdomaren föra dagbok över till rättens eller ägodelningsdomarens åtgärd in-

komna mål samt inom en månad efter varje års slut insända dagboken till justitiekanslersämbetet. Föreskriften om insändande av dagboken har uppenbarligen tillkommit för att bereda justitiekanslersämbetet tillfälle att särskilt övervaka och granska ägodelningsdomarnas och ägodelningsrätternas verksamhet. I 3 § kungörelsen den 22 oktober 1948 angående rättsstatistiken stadgas, att erforderliga uppgifter angående ärenden, handlagda av ägodelningsrätt eller ägodelningsdomare, skola hämtas ur de till justitiekanslersämbetet insända dagböckerna.

Förslaget.

I propositionen föreslås att stadgandet om dagbokens insändande till justitiekanslersämbetet upphäves.

Fastighetsbildningsakkunniga.

De sakkunniga ha anfört, att skäl knappast förelåge att bibehålla en speciell kontroll över ägodelningsdomarnas och ägodelningsrätternas verksamhet utöver den inspektion och tillsyn som i övrigt utövades av justitiekanslersämbetet och riksdagens justitieombudsman. Ur nu angivna synpunkt syntes sålunda ägodelningsdomaren åsamkas ett onödigt arbete genom föreskriften om insändande av dagboken, vilken föreskrift föranledde att en särskild avskrift av dagboken måste iordningställas.

Departementschefen.

»I den mån det må anses erforderligt, att ägodelningsdomarna även framdeles lämna vissa uppgifter till justitiekanslersämbetet, böra bestämmelser därom utfärdas i administrativ väg. I samma ordning bör regleras vilka uppgifter som skola avgivas för rättsstatistiken.»

11. Ansökan om sammanläggning i samband med avstyckning.

Gällande rätt.

Sedan förrättning för avstyckning av mark för sammanläggning avslutats, skola jämlikt 21 kap. 41 § handlingarna därom insändas till överlantmätaren, varefter jämlikt 42 och 43 §§ samma kapitel fastställelseprövning äger rum hos ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten. Därvid må fastställelse ej meddelas med mindre förordnande tillika gives om sammanläggningen. Enligt 10 § lagen om sammanläggning av fastigheter å landet skall emellertid särskild ansökning om sammanläggning göras hos ägodelningsdomaren.

Förslaget.

En bestämmelse föreslås enligt vilken ansökan om sammanläggning i samband med avstyckning ej erfordras, då av handlingarna beträffande avstyckningsförrättningen framgår att ägaren av de områden, som skola sammanläggas, vid förrättningen anhållit om sammanläggningen.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha framhållit, att ansökningen om sammanläggning kunde ankomma på annan än den som sökt avstyckningen. Om av denna eller annan anledning vederbörande ej gitte begära sammanläggning bleve enligt gällande ordning ärendet liggande hos ägodelningsdomaren i ofullbordat skick.

Departementschefen.

»Enligt vad erfarenheten visar har gällande bestämmelse att även vid avstyckning för sammanläggning särskild ansökan om sammanläggningen skall göras vållat dröjsmål samt onödigt arbete och besvär för ägodelningsdomarna. Den av fastighetsbildningssakkunniga förordade och av remissinstanserna i princip utan erinran lämnade förenklingen, att i nu ifrågasatt fall ansökningen skulle kunna ersättas med en av fastighetsägaren vid avstyckningsförrättningen gjord förklaring att han medgäve sammanläggningen, är praktisk och synes icke kunna möta erinringar. Tydligt är att medgivandet kan lämnas endast av den, som vid tidpunkten för medgivandets lämnande är ägare till alla de områden, som skola ingå i sammanläggningen.»

Ändringarna i fråga om ägoutbyte.*Gällande rätt.*

I 8 kap. jorddelningslagen givas regler om ägoutbyte vid laga skifte. De fall, då enligt dessa regler ägoutbyte kan äga rum, kunna uppdelas i två olika grupper. Den ena omfattar sådana fall, då förrättningsmännen ha att självmant upptaga frågan om ägoutbyte och besluta om åtgärdens genomförande oberoende av huruvida yrkande därom framställes eller om medgivande därtill lämnas, tvångsägoutbyten. Den andra gruppen utgöres av de fall, då en förutsättning för ägoutbytet är att delägarna å ömse sidor träffa förening om ägoutbytet eller ock att de ägor, vilkas utbytande ifrågasättes, äro i en ägares hand, frivilliga ägoutbyten.

De fall då tvångsägoutbyte kan ifrågakomma angivas i 1 §.

Det första fallet avser ägoutbyte i syfte att åstadkomma gränsrätning. Därom stadgas att ägoutbyte skall äga rum, om gräns kring område som skall skiftas går i bukter eller brytningar och den kan erhålla lämpligare sträckning genom ägoutbytet samt bekvämare ägoanordning däri-genom kan vinnas. Jämväl övriga fall av tvångsägoutbyte skola tjäna ändamålet att ernå en bättre arrondering av skifteslags ägor. Såsom en förutsättning för samtliga fall av tvångsägoutbyte gäller att ägoutbytet kan ske utan delägares förfång.

De ägor, som utbytas mot varandra, skola enligt 8 kap. 2 § första stycket vara av lika uppskattningsinnehåll enligt gradering, verkställd på sätt i 11 kap. sägs. I andra stycket av samma paragraf stadgas dock, att om skill-

naden i uppskattningsinnehåll emellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, uppgår till högst två procent av uppskattningsinnehållet av fastighet eller för flera ägototter samfällt område, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet är avsedd att tagas, ägorna dock må utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägares förfång.

I 8 kap. 4 § återfinnas regler om frivilligt ägoutbyte. Paragrafen stadgar, att om vid laga skifte bekvämare ägoanordning kan vinnas genom utbyte av ägor i andra fall än dem, som omförmålas i 1 §, och om samtliga delägare å ömse sidor träffa förening därom eller de ägor, vilkas utbytande ifrågasättes, äro i en ägares hand, sådant utbyte får på sätt i 1 § sägs äga rum, där de till utbyte ifrågasatta ägorna ha väsentligen lika uppskattningsinnehåll. Någon tvåprocentregel har sålunda icke uppställts i 4 §.

Om äga, som avses bli föremål för frivilligt ägoutbyte, hör till fastighet, som på grund av in-teckning eller eljest häftar för fordran eller annan rättighet, må utbytet icke ske med mindre innehavare av sådan fordran eller rättighet lämnar medgivande därtill eller det är uppenbart, att utbytet icke kan lända honom till skada.

Ägoutbyte enligt jorddelningslagen kan förekomma även såsom särskild förrättning. Stadgande härom gives i 20 kap. 1 § första stycket. Vid sådant ägoutbyte bliva jämlikt 20 kap. 6 § första stycket andra punkten bestämmelserna om ägoutbyte i samband med laga skifte tillämpliga.

Jorddelningslagens regler om ägoutbyte gälla jämlikt 6 kap. 1 § fastighetsbildningslagen också vid ägoutbyte å stadsjord. Enligt 6 kap. 8 § första stycket nyssnämnda lag må dock ägoutbyte i stad verkställas även när bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med fastställd generalplan, stadsplan eller tomtindelning och sådan överensstämmelse utan någon delägares förfång främjas genom ägoutbytet. I 6 kap. 8 § andra stycket stadgas, att om skillnaden i uppskattningsinnehåll mellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, uppgår uti det i 6 kap. 8 § första stycket avsedda fallet till högst tjugufem procent och eljest till högst tio procent av uppskattningsinnehållet av fastighet eller för flera ägototter samfällt område, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet skall tagas, ägorna dock må utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, när det prövas kunna ske utan någon delägares förfång. Den s. k. tvåprocentregeln har alltså för städernas del utbytts mot en generell tioprocentregel och för vissa specialfall mot en tjugufemprocentregel. Härvid har emellertid, likaledes i 6 kap. 8 §, även stadgats, att i fråga om sättet för erläggande och fördelning av penningersättningen vad i expropriationslagen stadgas om erläggande och fördelning av expropriationsersättning skall äga motsvarande tillämpning.

Förslaget.

I propositionen föreslås till en början att det för tvångsågoutbyte i gränsrätningssyfte uppställda villkoret, att gränsen »går i bukter eller brytningar», avskaffas.

Vidare föreslås att en ny art av tvångsågoutbyte införes. Förutsättningarna för denna skola vara att ägoutbytet berör jordbruksfastighet, att genom detsamma en bekvämare ägoanordning vinnas för jordbruksfastigheten och att ägoutbytet medför betydande fördel för jordbruksnäringen.

Särbestämmelsen i 6 kap. 8 § första stycket fastighetsbildningslagen om tvångsågoutbyte i syfte att bringa fastighetsindelningen i överensstämmelse med plan skall enligt propositionen överflyttas till jorddelningslagen. Bestämmelsen blir därigenom tillämplig även på områden, som icke falla under fastighetsbildningslagen. Bland de planformer, som skola kunna ligga till grund för denna art av ägoutbyte, upptages byggnadsplan, antingen fråga är om sådan plan enligt nya byggnadslagen eller om äldre byggnadsplan.

Tvåprocentregeln ersättes enligt förslaget med en femprocentregel. Då ägoutbytet berör samfällad mark, skall jämförelse göras mellan de till utbyte ifrågasatta ägornas skillnad, å ena, och samtliga de fastigheter, som äga del i samfälligheten, å andra sidan. Avser ägoutbytet att främja överensstämmelse med plan enligt den förut omförmälda till jorddelningslagen överflyttade regeln, må byte av jord mot pengar ske inom en tjugufemprocentgräns.

Vad fortfarande gäller tvångsågoutbyte föreslås till förmån för innehavare av begränsade sakrätter en generell föreskrift om nedsättning och fördelning av penningersättningen i likhet med vad som är föreskrivet vid expropriation. Denna föreskrift skall dock icke gälla, om samtliga innehavare av begränsade sakrätter medgiva, att nedsättningsförfarande ej skall äga rum, eller det är uppenbart, att utbytet icke kan lända dylik innehavare till skada.

Det i gällande lag angivna syftet med frivilligt ägoutbyte att åstadkomma bättre ägoanordning skall enligt propositionen icke längre utgöra en förutsättning för sådant ägoutbyte. I stället föreslås en föreskrift, att ägoutbyte icke må komma till stånd, om en försämrad fastighetsindelning skulle följa därav eller ägoutbytet skulle försvåra fastighetsindelningens bringande i överensstämmelse med plan.

Möjligheten att vid frivilligt ägoutbyte utgiva vederlag i pengar för underskott i tilldelning av mark föreslås slutligen i propositionen bliva bestämd på det sättet, att en fastighet icke får minskas med mera än vad som motsvarar tio procent av dess uppskattningsinnehåll.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha framhållit, att förarbetena till jorddelningslagen utvisade, att flera omständigheter orsakat begränsningen i möjligheterna att

vid ägoutbyte ersätta bristande tilldelning av mark med gottgörelse i pengar. Det hade sålunda vid jorddelningslagens tillkomst ansetts, att en viss varsamhet vore tillrådlig, när det gällde att i den svenska skifteslagstiftningen införa det nya och i vårt land oprövade förfarandet att medgiva gottgörelse i penningar för alltför liten tilldelning jord. Såsom den mest olägliga följd av ett vidsträcktare likvidförfarande för brist i jord hade i förarbetena angivits, att jordägaren därigenom kunde tvingas till jordförvärv i större utsträckning än hans ekonomi medgäve. På jordägarna ställde skiftet i varje fall stora anspråk genom kostnaderna för lantmäteriarvode, hantlangning, eventuella odlings-, hävde- och skogslikvider m. m., varför en post därutöver av väsentligare omfattning lätt kunde komma att verka alltför betungande. Slutligen hade påpekats, att det ej finge förbises, att den föreslagna möjligheten till jämkning i skiftesläggningen medelst penningersättning innebure en viss frestelse att tillgripa detta så bekväma och tidsbesparande förfarande även i de fall, där sådant genom lämplig ändring i skiftesplanen kunde undvikas.

Enligt vad de sakkunniga uttalat har ändring av gällande bestämmelser rörande ägoutbyte sedan länge påyrkats från olika håll. Reformkraven hade bl. a. avsett en vidgad ram för penninglikvid vid ägoutbyte. De sakkunniga ha granskat de skäl, som legat till grund för gällande lags snäva gränsdragning i sagda hänseende. De sakkunniga ha därvid konstaterat, att den erfarenhet som numera står till buds visade, att försiktigheten drivits för långt, med påföljd att institutet ägoutbyte icke erhållit den användning och de goda verkningar det skulle ha kunnat få. Av de förhållanden som vid jorddelningslagens tillkomst åberopats för en försiktig begränsning av möjligheten till penninglikvid kunde man, om en lagändring inskränktes till att avse ägoutbyte, bortse från dem, som gingo ut därpå, att penninglikviderna tillsammans med andra vid ett laga skifte förekommande kostnader och likvider kunde bli alltför betungande för delägarna samt att en frestelse skulle föreligga för förrättningsmannen att obehörigen tillgripa penninglikvid i stället för att ändra skiftesplanen. Vidare torde enligt de sakkunnigas mening det vid jorddelningslagens tillkomst anförda argumentet att en jordägare ej borde tvingas till jordförvärv över förmåga numera med hänsyn till de förmånliga låne- och bidragsförmåner, som stå till förfogande i och för jordbrukets rationalisering, i väsentlig mån ha förlorat betydelse. Det enda återstående i jorddelningslagens förarbeten åberopade skälet eller att en fastighets förmåga att utgöra säkerhet för fordringar ej borde sättas på spel ägde enligt de sakkunniga alltjämt fog. De sakkunniga ha som resultat av sina överväganden uttalat sig för att öka möjligheter att vid ägoutbyte jämkas ägolott mot gottgörelse i pengar borde införas. En utvidgning av dessa möjligheter ansågs av de sakkunniga i avsevärd mån kunna underlätta smärre omregleringar av fastighetsbildningen i syfte att rationalisera landets jordbruk. I all synnerhet gällde det sagda, om tillämpningsområdet för tvångsågoutbytet utsträcktes. Också

en sådan reform, vilken jämväl den sedan länge påyrkats från olika håll, ha de sakkunniga funnit påkallad.

De ändringar i reglerna rörande ägoutbyte, vilka förordades av de sakkunniga, voro i vissa avseenden mera vittgående än de förslag, som sedermera ha avgivits i propositionen. Sålunda föreslogs av de sakkunniga bl. a. att tvåprocentregeln vid tvångsägoutbyte skulle ersättas av en tioprocentregel, därvid till skydd för innehavare av begränsad sakrätt skulle äga rum en oskadlighetsprövning som gällande lag upptager i 8 kap. 4 § andra stycket jorddelningslagen.

Yttrandena.

Behovet av att genom ändrade regler beträffande institutet ägoutbyte uppnå en vidsträcktare användning av detta har allmänt vitsordats av remissinstanserna. I princip har de sakkunnigas förslag tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det övervägande flertalet remissinstanser, om ock åtskilliga av dem i skilda hänseenden ha förordat jämkningar. Mot förslaget att ersätta nuvarande i 8 kap. 2 § jorddelningslagen upptagna tvåprocentgräns med en tioprocentgräns har, såvitt gäller tvångsägoutbytena, flertalet remissinstanser icke haft något att erinra. Däremot ha åtskilliga önskemål framförts beträffande de regler, som sammanhånga med den föreslagna procentgränsen.

I fråga om det närmare innehållet i remissyttrandena får utskottet hänvisa till propositionen (s. 72—85). Här skall endast ett av uttalandena under remissbehandlingen bliva berört.

Lantmäteristyrelsen har ägnat uppmärksamhet åt spørsmålet, huruvida de av tvångsägoutbytet berörda markägarnas intressen komme att trädas för nära genom den av de sakkunniga föreslagna förändringen av tvåprocentregeln till en tioprocentregel. Styrelsen har därvid erinrat om det nu gällande villkoret för byte av jord mot pengar, nämligen att bytet skulle kunna ske utan någon delägars förfång, samt ifrågasatt om detta vore tillräckligt därest bytesmarginalen vidgades från två procent till tio respektive tjugufem procent. Enligt definitionen i 1 kap. 1 § andra stycket jorddelningslagen skedde laga skifte — och därmed även ägoutbyte — utan någon delägars förfång, då förrättningen för fastighet, som däri inginge, icke lände till minskning i värde utöver vad i vissa avseenden kunde föranledas av särskilda stadganden i nämnda lag. Enligt styrelsens uppfattning borde emellertid hänsyn tagas även till andra omständigheter än sådana som sammanhänge med fastighets värdeminskning. Även en värdeökning genom exempelvis ett marktillskott mot ersättning i pengar kunde i vissa fall te sig icke önskvärd för en jordägare, som icke ansåge sig kunna finansiera detta eller som därigenom skulle bliva tvungen att utöka sina ekonomibyggnader eller den till jordbruket knutna arbetskraften. På grund härav ifrågasatte lantmäteristyrelsen, om icke förfångsregeln i 2 § andra stycket och motsvarande stadgande i 4 a § borde omformuleras så att ordet förfång utbyttes mot det mera allmängiltiga ordet skada.

Departementschefen, vid lagrådsremissen.

»Då det gäller att taga ståndpunkt till frågan i vilken mån man skall giva myndigheterna möjlighet att utan frivillig medverkan av samtliga jordägare genomföra ägoutbyte i rationaliseringssyfte, är att beakta, att spörsmålet ingår såsom en del i ett av de centrala problem, som måste lösas i den blivande fastighetsbildningslagstiftningen. Starka skäl tala för att detta problem i sin helhet prövas i ett sammanhang. Det synes mig därför ej vara lämpligt att nu upptaga frågan om ändrade regler rörande tvångsågoutbyte i hela dess vidd. Gällande jorddelningslag innehåller emellertid redan vissa regler om ägoutbyte, vilka kunna betecknas såsom tvångsåtgärder i rationaliseringssyfte. Jag tänker härvid på bestämmelserna om tvångsågoutbyte, syftande till en lämpligare arrondering. Hinder synas mig ej föreligga att nu pröva spörsmålet huruvida man inom den ram som gällande lag sålunda uppdrager kan genom smärre jämkningar underlätta arronderingsrationaliseringen.»

»Förslaget om slopandet av det enligt 8 kap. 1 § första stycket för gränsjustering nu gällande villkoret att gränsen går i bukter eller brytningar bygger på den tanken att det på grund av naturförhållanden eller andra likartade omständigheter kan vara lämpligare att en gräns har en bruten än en rak sträckning.»

»De sakkunniga ha även föreslagit införande av en ny art av tvångsågoutbyte. Förutsättningar för denna skulle vara, att utbytet berör jordbruksfastighet, att genom ägoutbytet en bekvämare ägoanordning vinnes och att utbytet prövas medföra betydande fördel för jordbruksnäringen.

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen ha sedan länge önskemål framförts om en vidgning av möjligheten att företaga tvångsågoutbyte i den riktning sakkunnigförslaget innebär. Enligt min mening föreligger behov av en dylik bestämmelse exempelvis i det fallet, att på en ort med olämplig fastighetsarrondering flertalet fastighetsägare ha enats om lantmäteriatgärder, som skulle leda till en önskvärd ägoanordning, medan någon enskilda markägare vägrar lämna sin medverkan.

Vid bedömandet av frågan om en sådan bestämmelse bör införas torde en jämförelse med jorddelningslagens regler om omskifte kunna vara av värde. Enligt denna lag är jordägare skyldig att under vissa i lagen angivna förutsättningar underkasta sig omskifte. Den centrala av dessa förutsättningar är att genom omskiftet skifteslagets ägor kunna erhålla en för deras skötsel lämpligare indelning. — — — Självfallet är det önskvärt, att om förutsättning för omskifte föreligger, man skall kunna nå det med omskiftet åsyftade resultatet genom att begagna en mindre omfattande och enklare förrättningsform än omskifte. En sådan förrättningsform är ägoutbyte, vilket kan karakteriseras som ett omskifte i miniatyr. Att skapa möjlighet att genomföra ägoutbyte tvångsvis i syfte att på denna väg uppnå ett omskiftes

fördelar måste därför anses ligga i linje med jorddelningslagens nuvarande regler.

Ägoutbyte som här avses torde icke städse böra genomföras tvångsvis när en formell möjlighet föreligger därtill. Att i lagtext närmare angiva de omständigheter, som böra föranleda att möjligheten icke skall utnyttjas, torde ej vara möjligt. Detta torde böra överlämnas åt jorddelningsmyndigheternas bedömande från fall till fall. Genom att i lagtexten utsäga, att under de angivna förutsättningarna ägoutbyte 'må' äga rum, torde vad sålunda åsyftats komma till uttryck tillräckligt tydligt.»

»För att en lämplig arrondering av ägorna skall kunna komma till stånd kräves stundom, att smärre jämkningar ske beträffande fastigheternas storlek och ägosammansättning. Att nu gällande tvåprocentgräns starkt inskränker ägoutbytesinstitutets användbarhet står utan vidare klart. Även om man, såsom jag tidigare framhållit, nu bör helt lämna åsido tvångsåtgärder syftande till rationalisering ur storleks- och ägosammansättnings-synpunkt och sålunda uteslutande har tanke på ägoutbyten med ändamål att uppnå bättre arrondering, framstår en utvidgning av möjligheten att utgiva vederlag i pengar för underskott i jord såsom behöflig. Vid bedömande av huru stor utvidgning man bör göra är å ena sidan att beakta, att genom begränsningen av syftemålet med ägoutbytet procentgränsens betydelse i viss mån minskats. Denna begränsning måste nämligen i väsentlig mån undanröja de farhågor, som den föreslagna tioprocentgränsen skulle kunna föranleda, om såsom mål för ägoutbytet uppställes att vinna en lämpligare fastighetsindelning. Med den av mig förordade utformningen av syftemålet är det sålunda uteslutet att genom tvångsågoutbyte betydligt utöka en liten fastighets ägovälde med mark från en större fastighet. Å andra sidan föranleder syftemålets begränsning, att något behov ej föreligger att mera avsevärt öka möjligheten att byta jord mot pengar. Med beaktande av nu anförda omständigheter anser jag, att man för närvarande bör stanna vid att utbyta den nuvarande tvåprocentgränsen mot en femprocentgräns. Det synes mig ej med fog kunna göras gällande att ett avstående av mark mot vederlag i pengar inom den nu förordade ramen och under de förutsättningar i övrigt, som skola föreligga, kan anses innebära något oberättigat intrång. Ej heller kan det väntas, att det med den föreslagna marginalen kommer att uppstå några olägenheter av betydelse för den som får ett icke önskat tillskott i mark. Med hänsyn härtill synes det mig ej erforderligt att — såsom lantmäteristyrelsen ifrågasatt vid genomförande av en tioprocentgräns — utbyta det nu upptagna särskilda villkoret att utbytet ej får lända någon delägare till förfång mot det strängare villkoret att utbytet ej får lända någon delägare till skada.»

»Vid såväl tvångsågoutbyte som frivilligt ägoutbyte måste även beaktas att den rätt in-teckningshavare och innehavare av andra begränsade saktätter ha ej försämras. Jorddelningslagen innehåller i sin nuvarande lydelse

ingen särskild regel i detta syfte beträffande tvångsågoutbyte. Anledningen härtill är tydligen, att då byte av jord mot pengar vid sådant ägoutbyte kan ske endast inom en tvåprocentgräns, sådan särskild regel ansetts obehöflig. För frivilligt ägoutbyte, där i stället för tvåprocentregeln gäller att de till utbyte ifrågasatta ägorna skola ha väsentligen lika uppskattningsinnehåll, har däremot stadgats, att utbytet ej får ske med mindre sådan rättsägare, varom nu är fråga, medgiver ägoutbytet eller det är uppenbart, att utbytet icke kan lända honom till skada.

Det förut förordade förslaget att vid tvångsågoutbyte ersätta tvåprocentregeln med en femprocentregel påkallar, att även vid denna ägoutbytesform en särskild regel till skydd för innehavare av begränsad sakrätt måste finnas. Sakkunnigförslaget innebär, att den för frivilligt ägoutbyte nu gällande oskadlighetsprövningen utsträcker sig äfven till tvångsågoutbyte. Mot oskadlighetsprövningen sådan den nu är utformad kan enligt min mening anföras erinringar av principiell art. Oskadlighetsprövningen innebär nämligen att av hänsyn till inteckningshavarna ett av jordpolitiska eller likartade synpunkter önskvärt ägoutbyte kan förhindras. Men inteckningshavarnas intresse kräver ej annat, än att om ägoutbytet befinnes medföra risk för deras säkerhet, de skola få hålla sig till den utgående ersättningen. Regeln till skydd för inteckningshavarna bör alltså icke utmyнна i ett förbud mot ägoutbytet utan i ett nedsättnings- och fördelningsförfarande beträffande ersättningen. Vid tvångsågoutbyte enligt fastighetsbildningslagen — där gränsen för möjligheten att byta mark mot pengar för flertalet fall nås vid tio procent — skall också ersättningen städse nedsättas och fördelas. Ej heller denna ordning är dock i allo tillfredsställande. Förfarandet är tungrott och omständligt; detta är en betydande olägenhet särskilt i de fall, då ersättningen uppgår till mycket litet belopp eller då utbytet uppenbarligen ej medför någon fara för inteckningshavarna. En lämplig ordning kan däremot ernås, därest det först meddelas en generell föreskrift om nedsättningsförfarande och det därjämte gives ett stadgande av innebörd, att nämnda föreskrift ej skall gälla, om samtliga innehavare av begränsade sakrätter medgiva, att nedsättningsförfarande ej skall äga rum, eller ock det är uppenbart, att utbytet ej kan lända dylik innehavare till skada.»

»De nu gällande förutsättningarna för frivilligt ägoutbyte — att det skall syfta till att vinna en bekvämare ägoanordning och att de till utbyte ifrågasatta ägorna skola ha väsentligen lika uppskattningsinnehåll — begränsa uppenbarligen detta instituts användbarhet för rationaliseringsverksamheten. Som ett instrument för storleksrationalisering är det sålunda praktiskt taget oanvändbart.

Vid bedömande av vilka ändringar i reglerna om frivilligt ägoutbyte, som äro påkallade, synes en vägledande princip böra vara, att frivilligt ägoutbyte skall få äga rum, oavsett om det syftar till storleks-, ägoslagssammansättnings- eller arronderingsrationalisering. Då vidare i begreppet frivilligt ägoutbyte ligger, att sakägarna skola vara ense om detsamma, framstår det

som naturligt, att envar sakägare själv får bevaka sina intressen. Några regler, som till skydd för sakägarna inskränka möjligheterna att genomföra ägoutbyte, synas därför ej böra uppställas. Däremot har det allmänna ett intresse av att icke alla ägoutbyten, om vilka markägarna kunna vara ense, komma till stånd. Vad sålunda anförts leder till att man ej synes böra i lagen angiva något ändamål, till vilket frivilligt ägoutbyte skall syfta. Vad som erfordras är endast förbud mot sådana frivilliga ägoutbyten, som icke äro ur allmän synpunkt önskvärda.

Det första krav, som det allmänna måste uppställa, är att den fastighetsindelning, till vilken ägoutbytet leder, ej i mindre grad än den bestående överensstämmer med de riktlinjer, som uppdragits för jordbrukets yttre rationalisering. Dessa riktlinjer ha kommit till uttryck i bestämmelserna i 19 kap. 3 § jorddelningslagen om avstycknings tillåtlighet. Regler av motsvarande innebörd torde böra gälla för att frivilligt ägoutbyte skall få äga rum. Detta synes kunna angivas genom en regel med det innehållet att ägoutbyte ej må ske, om därigenom en försämrad fastighetsindelning skulle bli följden.

Utan varje begränsning av möjligheten att vid frivilligt ägoutbyte utgiva vederlag i pengar för underskott i tilldelning av mark skulle i det frivilliga ägoutbytets form kunna företagas transaktioner, som i själva verket äro att anse såsom köp. Härigenom skulle öppnas möjlighet att kringgå de särskilda regler som omgärda fastighetsköpet. Med hänsyn härtill anser jag det erforderligt, att fortfarande begränsa möjligheten att vid frivilligt ägoutbyte byta jord mot pengar. Begränsningen synes lämpligen böra ha det innehållet, att en fastighet ej får minskas med mera än tio procent.»

Lagrådet.

Lagrådet har erinrat om att den s. k. oskadlighetsprövningen vid frivilligt ägoutbyte icke avsåge begränsade sakrätter, för vilka fastigheten icke på grund av inteckning eller eljest häftade. Härvidlag gjordes ej ändring genom lagförslaget. Enligt lagrådets mening vore det emellertid uppenbart, att exempelvis även en nyttjanderättshavare, vilkens rätt icke hade inteckningsskydd, kunde lida skada genom ett ägoutbyte. Risken för att dylik skada skulle kunna uppkomma ökades tydligen, om såsom föreslogs den gällande begränsningen, att de till utbyte ifrågasatta ägorna skola ha väsentligen lika uppskattningsinnehåll, ersattes med en gräns om tio procent av fastighetens uppskattningsinnehåll. Det kunde därför möjligen ifrågasättas, huruvida icke förslaget genomförande borde påkalla, att det skydd för innehavare av sakrätt, som oskadlighetsprövningen innebure, något utvidgades. Särskilt syntes härvid skyddet för arrendator och hyresgäst böra uppmärksammas.

Tydligt vore, anförde lagrådet vidare, att hänsyn till nyttjanderättshavares rätt principiellt sett ej borde utgöra hinder för företagande av en nödvändig jorddelningsförrättning eller vissa av en ändamålsenlig jorddelning betingade åtgärder under en dylik förrättning. Vid frivilligt ägoutbyte vore

emellertid förhållandena något annorlunda än vid lantmäteriatgårdar i allmänhet. Ett sådant utbyte vore i väsentliga avseenden att jämställa med en frivillig överlåtelse av en jordäga. Det kunde ej bortses från att den avtalsfrihet, som kontrahenterna ägde vid ett ägoutbyte av ifrågavarande beskaffenhet, kunde leda till missbruk, i det att transaktioner, som i själva verket vore att anse som köp, kunde företagas i form av frivilligt ägoutbyte. Emellertid kunde enligt lagrådets uppfattning fog knappast anses föreligga för antagande, att den föreslagna utvidgningen av villkoren för sådant ägoutbyte skulle medföra alltför stor risk i nu nämnda hänseende. I anseende härtill och under hänvisning jämväl till det skydd, som beredes arrendator genom bestämmelserna i 2 kap. 27 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom, har lagrådet uttalat, att tillräckliga skäl icke funnits föreligga att föreslå ändring av förslaget i omförmälda avseende.

Motionerna.

Enligt motionärerna kunde vid tvångsågoutbyte fall inträffa, då hänsyn borde tagas även till andra omständigheter än sådana som kunde betecknas såsom förfång i jorddelningslagens mening. Som lantmäteristyrelsen framhållit i sitt remissyttrande syntes det för att tillgodose jordägarnas intressen riktigt att utbyta det i förslaget använda uttrycket förfång mot det mera allmängiltiga ordet skada. Härigenom uppställdes ett strängare villkor för tvångsågoutbyte. Villkoret i fråga torde dock icke lägga hinder i vägen för att önskvärda ägoutbyten skulle komma till stånd, där så med hänsyn till sakägarnas berättigade intressen kunde anses skäligt.

Jämväl i denna fråga ha motionärerna hemställt, att riksdagen måtte »taga hänsyn till de av motionärerna framförda synpunkterna samt att vederbörande utskott måtte utforma erforderlig lagtext».

Ersättning åt valmän för val av ägodelnings- och vattenrättsnämndemän.

Gällande rätt, m. m.

Enligt 21 kap. 3 § jorddelningslagen skall val av ägodelningsnämndemän verkställas å tingsstället inför häradsrätten genom valmän, som på föranstaltande av ägodelningsdomaren utses å kommunalstämma, därvid emellertid rösträtten är på visst sätt inskränkt. Jorddelningslagen innehåller intet stadgande om rätt för kommun att tillerkänna valman ersättning för inställelse vid valförrättning. Vid angivna förhållanden torde kommunerna ej vara berättigade fatta beslut av dylikt innehåll.

I 11 kap. 4 § vattenlagen stadgas, att — med vissa avvikelser som här kunna lämnas å sido — vattenrättsnämndemän skola utses för varje tingslag på det sätt som om utseende av ägodelningsnämndeman finnes stadgat.

På grundval av kommunallagskommitténs tidigare omnämnda betänkande II med förslag till ändrade bestämmelser om ersättning åt innehavare av

kommunala förtroendeuppdrag framlades genom proposition nr 88 för 1950 års riksdag förslag till bl. a. lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet och lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad. På hemställan av konstitutionsutskottet i utlåtande nr 13 antog riksdagen nämnda lagförslag, varefter Kungl. Maj:t den 9 juni 1950 (SFS nr 287 och 288) utfärdade lagar i enlighet med de antagna förslagen. Lagarna ha trätt i kraft den 1 januari 1951.

Enligt de genomförda lagändringarna gäller bl. a., att kommun äger tillerkänna ledamot av kommunal styrelse eller nämnd dagtraktamente för normalfallen med högst tio kronor och för särskilt tidskrävande sammanträde eller förrättning eller där det eljest finnes påkallat av särskilda förhållanden med icke i lag maximerat belopp, att kommun må tillerkänna ledamoten resekostnadsersättning, som dock ej må överstiga belopp, beräknat enligt vissa i lag angivna grunder, att kommun kan besluta om ersättning för resdag till ledamoten, om han är bosatt på så stort avstånd från sammanträdes- eller förrättningsstället, att resan fram eller åter måste företagas å särskild dag, samt att kommun för ledamots resa utom kommunen må besluta om ersättning för resa efter särskild grund.

Förslaget.

Propositionen vill bereda valmännen för val av ägodelningsnämndemän och vattenrättsnämndemän samma möjligheter till gottgörelse som ledamöter av kommunala nämnder och styrelser äga.

Departementschefen.

»Någon meningsskiljaktighet synes icke råda därom, att kommun bör äga rätt besluta att valmännen för utseende av ägodelningsnämndemän och vattenrättsnämndemän skola för inställelse vid valförrättning erhålla dagtraktamente, ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning efter de grunder som i kommunallagarna stadgas angående sådan gottgörelse till ledamöter i styrelser och nämnder.»

Utskottet.

Huvuddelen av förslagen i propositionen åsyfta att förenkla förfarandet vid lantmåteriförrättningar. Förenklingarna avses skola vinnas genom ändringar i jorddelningslagen, sammanläggningslagen och fastighetsbildningslagen. Delreformer i större lagverk kunna visserligen vara förenade med åtskilliga olägenheter. När arbetet å en fullständig och samtidig lagrevision måste bli vidlyftigt, kan emellertid ändamålet med lagrevisionen ofta ernås på ett smidigare och mindre tidsödande sätt genom successiva reformer av partiell karaktär. Vad gäller förevarande rättsområde har väl redan före-

bådats ett förslag till en helt ny lag beträffande fastighetsbildningen å landsbygden. Under den ansenliga tid, som av allt att döma torde förflyta innan nämnda förslag kan framläggas, äro dock vissa partiella ändringar av gällande lagstiftning motiverade. Som skäl för att de i propositionen avsedda förenklingarna böra genomföras redan nu har åberopats det brådskande behovet av att minska arbetsbelastningen inom lantmäteriväsendet. Nödvändigheten av att nedbringa lantmätarnas arbetsbördan betonades redan av statsutskottet vid 1949 års riksdag. Som ett medel härför anvisades bl. a. omedelbara lagändringar i syfte att rationalisera förrättningsförfarandet. Propositionens förenklingsförslag kunna sägas vara grundade å statsutskottets av riksdagen godkända uttalanden. Mot att förenklingarna åstadkommas genom partiella reformer synes därför icke kunna riktas någon erinran.

De lagändringar, propositionen i nyss berörda del förordar, äro enligt utskottets mening över lag ägnade att göra proceduren vid lantmäteriförrättning enklare. En förutsättning för att förenklingar skola kunna godtagas är givetvis att dessa ej vinnas på bekostnad av rättssäkerheten. Ej heller härvidlag har utskottet funnit anledning till erinringar. Vissa synpunkter, vilka utskottet i ett par avseenden anlagt vid sin granskning av förslagen, vill utskottet likväl anmäla.

Enligt 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen kan som nämnts lantmäteristyrelsen bemyndiga annan än lantmätare att verkställa avstyckning för bostadsändamål inom vissa områden med tätortskaraktär. Beträffande förslaget att upphäva sagda bestämmelse har departementschefen yttrat, att denna kunde utgå utan att avsevärd ändring i sak syntes behöva genomföras. I administrativ ordning skulle nämligen kunna stadgas, att lantmäteristyrelsen ägde förordna den, som har kompetens att innehava befattning såsom mätningsman i stad, att verkställa på viss distriktslantmätare ankommande avstyckning av nu avsedd art. Utskottet har tolkat detta uttalande från departementschefens sida som att de administrativa föreskrifter, vilka övervägas, icke skola föranleda att kompetenskraven å förrättningsmannen sättas lägre än som gällt vid tillämpningen av stadgandet i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen.

Vad angår förslaget att gode mäns medverkan vid lantmäteriförrättning icke längre skall vara obligatorisk, har under förarbetena å propositionen framhållits, bl. a. av departementschefen, att gode män också i fortsättningen böra biträda, då förrättningen gäller frågor av stort allmänt intresse eller då betydande enskilda intressen stå emot varandra. Detta är också utskottets uppfattning. I de motioner, som väckts i anledning av propositionen, har ifrågasatts, huruvida ej vid handläggningen av antydda frågor biträde av gode män borde säkras genom uttryckliga lagregler. Utskottet, som påpekar att gode män alltid skola tillkallas när sakägare så begär, delar emellertid departementschefens åsikt, att behovet av gode män icke bör generellt anknytas till visst slag av frågor. Jämväl utskottet finner följaktligen, att bedömandet av när gode män skola tillkallas bör vara obundet av tvingande lagstadganden. Däremot får anses påkallat att till ledning

för detta bedömande lämnas vissa allmänna anvisningar. Departementschefen har ställt i utsikt, att sådana skola utfärdas i administrativ ordning. Den inställning, departementschefen givit till känna om lämpligheten av gode mäns medverkan i vissa fall, låter förmoda att anvisningarna skola rekommendera dylik medverkan exempelvis i frågor, som innefatta betydelsefulla avvägningar av enskilda sakägares inbördes intressen, ävensom i värderingsfrågor. Utskottet har ingen erinran mot att anvisningarna komma att innehålla en rekommendation i denna riktning.

I samband med omnämnda förslag om ändringar i förenklingssyfte föreslås i propositionen viss revision av de materiella reglerna om ägoutbyte. Det synes vara allmänt omvitnat, att dessa regler delvis äro osmidiga och att de till följd härav ibland icke tillåta ägoutbyten som te sig önskvärda för att främja jordbrukets yttre rationalisering. Från olika håll ha lagändringar sedan länge påyrkats. Utskottet vill tillstyrka, att också dessa ändringar genomföras såsom partiella reformer.

I vad ändringarna avse tvångsågoutbyte gå de ut på dels att något utöka kretsen av de situationer, för vilka detta institut må användas, dels ock att vidga möjligheterna till jämkning av ägolott mot gottgörelse i penningar. I sistnämnda hänseende föreslås att den nu gällande tvåprocentgränsen utbytes mot en femprocentgräns som huvudregel. Som ett villkor för tvångsågoutbyte skall liksom hittills gälla, att ägoutbytet ej orsakar förfång för delägare å någondera sidan. Förrättning sker enligt jorddelningslagen »utan förfång», då förrättningen för fastighet, som ingår däri, icke länder till minskning i värde. I omnämnda motioner har framställts önskemål om att uttrycket förfång i lagreglerna rörande tvångsågoutbyte ersattes med det mera allmängiltiga ordet skada. Härigenom skulle vinnas att tvångsågoutbyte förhindrades, där utbytet skulle vålla olägenheter för den som genom detsamma skulle få ett icke önskat tillskott i mark. Motsvarande önskemål framställdes av lantmäteristyrelsen under remissbehandlingen av fastighetsbildningssakkunnigas förslag, som i denna del innebar att tvåprocentregeln skulle utbytas mot en tioprocentregel. I sitt bemötande av lantmäteristyrelsens uttalande erinrade departementschefen om att möjligheterna till byte av jord mot penningar enligt propositionen skulle hållas inom en femprocentmarginal. Departementschefen hänvisade vidare till att tvångsågoutbytet jämväl i fortsättningen skulle tjäna enbart arronderingssyften och sålunda icke vara ett allmänt instrument för den yttre jordbruksrationaliseringen. Det kunde därför väntas, att ej heller framdeles byte av jord mot penningar skulle förekomma i mera avsevärd omfattning. Vid sådant förhållande behövde enligt departementschefen icke befaras att några olägenheter av betydelse skulle uppstå för den som tilldelades ett icke önskat marktillskott. Utskottet biträder denna departementschefens mening. Att i förevarande avseende ersätta termen förfång med ordet skada kan med denna ståndpunkt icke anses påkallat.

Ej heller i övrigt har utskottet funnit anledning till erinran mot ändringsförslagen beträffande ägoutbyte.

Förslaget om ersättning åt valmän för val av ägodelnings- och vattenrättsnämndemän föranleder ej någon anmärkning från utskottets sida. På grund av vad sålunda anförts får utskottet alltså hemställa,

att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 473 och II: 607, i den mån dessa icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anført i sin motivering, bifalla förevärande proposition.

Stockholm den 4 maj 1951.

På tredje lagutskottets vägnar:

ÅKE HOLMBÄCK.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Holmbäck, Carl Eriksson, Nils A. Larsson, Werner, Eskilsson, Ivar Persson*, Grym* och Boo;

från a n d r a kammaren: herrar Stjärne, Ericsson i Sörsjön, Andersson i Dunker*, Holm, Johansson i Torp, Utbult*, Larsson i Karlstad och Persson i Appuna.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
